

Még a tőle való távollét is csodás volt és megvolt a külön gyönyörűsége. Már nem volt közönséges diák, hanem férfi, a kinek van titkos élete. Mikor hétfőn reggel elvált tőle a South Kensington állomás közelében és felfelé ment az Exhibition Roadon társai között, a kik szennyes, távoli szobákban laktak, egy napos leltapasztalata után közönséges gyerekeknek nézte őket! Azután megfedkezett a munkájáról, hanyattdől székében és álmódott a viszontlátásról! Majd, mikor a déli csemetékre életre varázsolta a tágas fölépcsőt, vagy már kissé előbb is, kisurrant az oratorium mögötti árnyas kis kertbe, hogy egy ragyogó arccsal találkozzék és egy lány hangnak ezér édes kis semmiségét hallgassa! Délután négy órakor újabb találkozás és hazatérés — a saját otthonukba.

Nem kellett már félni tőle, hogy az édes alak elvált tőle és a gázlámpán túl belebén a ködös szürkeségbe s magával viszi az ő vágyait. Ez már mindörökké megszűnt. A laboratóriumi hosszú órákat Lewisham nagyobbára álmódzó elmélázással töltötte, hogy — az igazat megvallva — bolondos új becéző neveket találjon ki: „drága asszonykám... drága kicsi jószágom... édes kicsi asszonykám... mindenségem.” A legszebb foglalkozás! Pedig ez csak kis példa Lewishamnak e csodás napok alatt tanúsított különös viselkedésére. Alapjában véve nagyon bolondos idő is volt az.

Az a metszet, a melyet házaseletének harmadik napján produkált, — megjegyzendő, hogy e napokban nagyon keveset produkált, — valóságos csodaszámra mehetett. Bindon, a növénytan tanára, a bemutatás friss borzalmának hatása alatt, kijelentette egyik kollegájának, hogy sohasem volt még tanítványa, a kit ily neveléséges módon túlbesültek volna.

(Folytatása következik.)

Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában.
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában.
Amen.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Őszi ugaron. *Gegus* Dániel, a ki a magyar rendőrség körében tölt be előkelő állást, mint most kiderül, a műzákkal is szívesen és nem eredménytelenül barátkozik alkalmilag. Verseit ki is adta egy tetszetős kötetben: kedves, szelid versek, szerelemről, családi életéről, hazáról, az élet-szomorúságáról, — egy derék munkában folyó élet hangulatosa, színes mellékhatásai, melyek szimpátiát keltenek szerzőjük iránt.

Idégen költők. *Bacher-Bodrogh* Pál új bővített kiadásban adta ki műfordításait. Legjobbban Heine fordításával szeret foglalkozni s ezek a fordítások sikerülnek neki legjobban. *Béranger*, *Byron*, *Goethe*, *Schiller*, *Lenau*, *Hugo*, *Moore* és *Morris Rosenfeld* szerepelnek még a műfordítások között, — szóval a fordító elég sokfelől kereste össze azokat a virágokat, a melyeket a magyar talajba átültet. Fordításai jóra való munkák, szeretettel és áhitattal vannak csinálva, megállanak a mai magyar műfordítás színvonalán, ha nem is jelentik annak legmagasabb pontjait. A könyv igen szép kiállításban jelent meg *Jaschik* Almos több finom rajzával illusztrálva.

HALÁLOZÁSOK.

Riedl Frigyes, a budapesti egyetemen a magyar irodalomtörténet tanára, legkiválóbb irodalomtörténeti és kritikai íróink egyike, hosszas betegség után meghalt Budapesten, 65 éves korában. Gyulai Pál és Greguss Ágost tanítványa volt. Párisban *Taine*, *Repan* és más francia írók hatását vette magába, de erős egyénisége eredeti módon olvasztotta magába minde hatásokat. Arany Jánosról szóló könyve, kisebb tanulmányai a finom elemzés és elegáns előadás mesterművei, a karucz-kor költészetére vonatkozó kutatásai egész új világlátást vetettek irodalmunk e nevezetes korára. A legjobb tanárok egyike volt, személyesen is nagy hatással volt tanítványaira. Budapesten a Kerepesi-úti temetőben temették el nagy részvét közben.

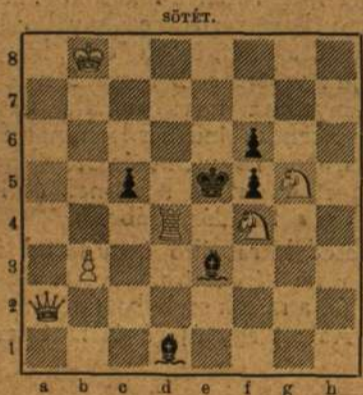
Rau Gottlob udvari tanácsos, a szénelosztás kormánybiztosa, hatvan éves korában, Velencében, utazás közben hirtelen meghalt. Előbb az Északmagyarországi Kőszénbányák igazgatója volt, 1917-ben került az ország szénellátásának élére. Nehéz tisztét példás szakértelemmel és lelkiismeretességgel végezte, elsősorban neki köszönhető, hogy a háború alatt a szénállatásban nem volt fennakadás és a háború utáni bajok nem lettek még nagyobbak. Nemesacsk kintinő szakember volt, hanem példás becsületességű és jószívű ember, a hol ismerték, rendkívül szerették és tisztelték. Halála alkalmából *Horthy Miklós* kormányzó is részvétét nyilvánította. Holtestét hazahozták és nagy részvét közben temették el Budapesten.

Elhunytak még a közelebbi napokban: *Balatonalmádi Romy Béla* dr., nyug. m. kir. miniszterelnökségi államtitkár, a Lipót-rend lovagkeresztese, a III. osztályú vaskoronarend lovagja, a hadi-érem és több külföldi kitüntetés tulajdonosa, a gyógyíthatatlan betegek Irgalom-Háza elnöke, 69 éves korában Budapesten. — *Steicz György* dr. kalocsai kanonok 68 éves korában. — *Lakatos Lajos*, a «Vállalkozók Lapja» főszerkesztője és társtulajdonosa 69 éves korában. — *Faihi Mátyás* körmöcbányai főrealiskolai ny. igazgató 64 éves korában Budapesten. — *Medveczei és kisbajszarvai Medveczky István* gyógyszerész 70 éves korában Ábrándon. — *Deszkássy Lajos* dr. soproni kir. ügyész 42 éves korában Sopronban. — *Módsi Bende Gyula* föld-birtokos, Nógrád vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, a dunáninneni ágostai evangélikus egyházkerület ügyésze, több evangélikus egyház gondnoka Balassagyarmaton. — *Hajnácskői és hernádvecsei Vécsey Alfonz* báró Budapesten. — *Schopf Kálmán*, Krassó-Szörény vármegye menekült árvaszéki elnöke Budapesten 47 éves korában. — *Porzolt Sándor*, a Thék Endre-gyár részvénytársaság vezérigazgatója, Karlsbadban. — *Zeller Mihály* festőművész 62 éves korában Rákospalotán. — *Hajasy Károly* okl. mérnök, tart. főhadnagy Budapesten. — *Für Béla* nyug. máv. főfelügyelő Abádszalókon 80 éves korában. — *Leitner Adolf* dr., volt országgyűlési képviselő 61 éves korában Balatonszázson. — *Bárciházi Bárczy Benedek*, Zemplén vármegye nyug. főszolgabírója Sátoraljaújhelyen. — *Bajcsy István* 18 éves korában Gödöllőn.

Ghyci, assakürthi és ablancürthi *Ghyczy* Ida 79 éves korában Budapesten. — *Özv. Bittó* Istvánné, szül. *Bittó* Irma Budapesten. — *Obinger Józsefné*, szül. *Zelliger* Irma Budapesten. — *Ószi Kornélné*, szül. *Szöke* Jolán 43 éves korában Budapesten.

SAKKJÁTÉK.

3183. számú feladvány K. Fritsch-től, Bécs.

Világos indúl és a második lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 1921. évi 13-dik számában megjelent képtalány megfejtése: A szabadság hiánya gátolja a fejlődést, a művelődést.

Felélő szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármegye-utca 11. Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4.)

FÖLDES-féle MARGIT-CRÉME

puder, szappan, szájjvíz, arcvíz, elismert legjobb készítmények, békeminőségben mindenütt kaphatók. „HELACIT” arczsirosság ellen.

Bélyeggyűjtőkkel

cserélek, adok debreceni Zóna I. és II. kibocsajtást, különlegességeket is. SPRINGER J., Debrecen, Fő-u. 38. sz.

PÁLINKAFŐZŐÜSTÖK

zsirolvasztó- és mosóüstök vörösrézből. Vermorel-rendszertől szőlőpermetezők, szénkénegézők. Fémmező alkatrészek gumitűzők és sárgarézű. Szőlőtűzők és préses. Kukuruzamorzsolók és daráló. Répavágók és szecskavágók. SZONTÁGH PÁL réz- és szecskavágó Budapest, IX., Üllői-út 19. sz.

KELETI J. BUDAPEST, IV. kerület, Koronaherczeg-utca 17.

Gyárt legkülönbözőbb kivitelben: műlámpák, műkezeket, sárvékítők, háskötők, gummigörög-harinyákat stb. Dns választék az összes beteg-ápolási gummiárúkból és műszerekből.

Hirdessen

lapunkban és tőkéje gyarapszik!

JÓ PAJTÁS

BENEDEK ELEK GYERMEKUJSÁGA

a szívet-lelket nemesítő történetek, mesék, versek, ismeretgazdagító olvasmányok valóságos kincsháza.

Rendes munkatársai: *Váradi Antal*, *Vargha Gyula*, *Lampérth Géza*, *Avar Gyula*, *Feleki Sándor*, *Mihályffy Géza*, *Fál Lenke*, *Berényi Lászlóné*, *Tábori Kornél*, *Kozma Imre*, *Csanády Sándor*, *Szekely Nándor*, *Jókaj Lajos* stb.

Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifjúságnak való költeményeket.

A JÓ PAJTÁS-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.

Előfizetési ára negyedévre 25 korona. Egyes szám ára öt korona. Mutatványszámot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal.

Hirdetések felvételnek

BLOCKNER I.

hirdető-irodájában, Budapest, IV., Semmelweis-u. 4.

17. SZÁM. 1921. (68. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ HOITSY PÁL.

BUDAPEST, SZEPTEMBER 11.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármegye-utca 11. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési ára: a július-szeptemberi évfolyamra 60 korona. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 12 korona.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag megállapított viteldij is csatolandó.

SOÓS KÁROLY ALTÁBORNAGY CSAPATAI ELÉN ÁTLÉPI PÉCS VÁROS HATÁRÁT A DIADALKAFU ALATT.

A NEMZETI HADSEREG BEVONULÁSA BARANYÁBA.

MAGYAR ILIÁSZ

REGÉNY A VÉGEKRŐL. — IRTA RÁKOSI VIKTOR.

(Folytatás.)

— Micsoda beszéd ez Andris? Hát azt hiszed, hogy én ott csak színészkedtem és az aggastyánt ugrattam? Híjz akkor épp olyan komisz volnék, mint a fia... Hagyd öregem, ne mentesd magad... a kérdéseidet egészen természetesen találom, mert a vakmerő gondolatot te is abszurdumnak találod. Pedig látjátok, nem abszurdum, sőt a mai rendkívüli időkben, a mikor annyi lehetetlennek hitt dolog megvalósul, olyan sikere és hatása lehet, a minőről nem is álmodunk... De van a kérdésnek egy másik oldala is. Ha minden intelligens ember ott hagyja Sámson bárót, akkor kirug minket a kastélyból, lemegy a parasztjai közé, a kik mindenre képesek érette és velük együtt nyakló nélkül belerohan a legnagyobb veszedelembé. Ezt pedig nem engedhetjük meg. Akkor a mi feladatunk a mozgalmat csendes mederbe vezetni és úgy intézni, hogy abból senkinek se legyen semmi baja. És mindezt úgy intézni, hogy Sámson úr semmit ne vegyen észre belőle, sőt mindenbe beleygődjék. Nos öregem, ezért csatlakoztam én szívvel-lelkel Sámson úrhoz. Ezek a teendőik várnak ráink a legközelebbi jövőben. Az eszme fölsége, érdemes neki élni és érte meghalni.

Barna most oldalt tekintett és észrevette, hogy apósom oly tisztelttel nézi őt és csüng a szavain, hogy áhíthatában még a szája is tátva maradt. De az őcsém azt is észrevette, hogy többet mondott, mint a mennyit a feleségő öreg úr előtt el lett volna szabad árulni az ő teendőiről. Apósom karjára tette a kezét, komolyan a szeme közé nézett és azon a meleg, behízelt hangján, melyen mindenkit meg tudott nyerni, így szólt:

— Kedves nagytiszteletű uram, ez most a mi feladatunk itt, mondhatnám, az egész intelligencia feladata. On mint okos ember meg fogja érteni a helyzetet. On mindenbe be van avatva, ne téveszse szem elől a titoktartást. Ez becsületbeli kötelesség.

Látni kellett volna, hogy erre a ravasz kis szónoklatra Pifkó papa arca hogy felragyogott. Barnát nagyon sokra tartotta és most abban a szerencsében részesült, hogy a fiatal tudós őt kinevezte okos embernek. Mellére tette a kezét mintha megesküdne és tudtam, hogy most már nem fog fecsegni, még talán a mama előtt sem.

Még Felső-Sztrégova fűtőcszáján siklott a száunk, mikor egy öreg, de erőteljes természetű paraszttal találkoztunk, a ki hirtelen felénk fordulva mereven ránk nézett s aztán köszönés nélkül haladt tovább.

— Mondja csak apám, nem ez az a harmadik sztrégovai aggastyán, az elkésvé született Patek Balázs?

— De igen. Vette észre, hogy milyen tekintettel mustál végig és hogy meg se bilentette a süvegét?

— Ez az ember gyűlöl bennünket — szólta Barna. — Azt hiszem, hogy csak a gyűlölet és az irigység tartják benne az életet. Ez a két szenvedély megmaradt fiatalnak benne.

Barna még útközben kioktatott bennünket, hogy a történekből mennyit mondjunk el az asszonyoknak. Elég lesz nekik annyi, hogy odafent a kastélyban arról tanácskoztunk, hogy mit csináljunk abban az esetben, ha a csehek idáig nyomulnak. Főfeladatunk legyen e mellett meggátolni, hogy az ijedelem az asszonyok és egyáltalán a nép közt el ne harapódzék. És én láttam az apósomon, hogy ez a bizalmas beszélgetés őt büszkévé teszi, mert most már az egész ügyben ő is fontos személynek tekinthette magát.

... A Szilveszter-est csöndes családi körben folyt le, Pifkók nálunk vacsoráltak, együtt vártuk be az éjfél és ősi szokás sze-

rint Aranka asszony által készített finom tojásos puncsossal köszöntöttük az újszentidőt, mely bizony-bizony nagyon aggasztónak ígérkezik. A csehekről az a hír jött, hogy a légiónk megszállotta a határt, de egyelőre nem nyomul előre. Sámson úr most már jóformán el se lehetett volna képzelni, mert vagy ő jött le hozzánk, vagy kocsit küldött Barnáért, azzal a kéréssel, hogy rögtön jöjjön fel. Ilyenkor mindig négyszem közt tanácskoztak, de ezekről Barna nem beszélt nekünk semmit se. Én különben főképp csak azt szerettem volna tudni, hogy szokott-e találkozni Klárka bárónővel és beszélgetnek-e egymással? De kérdezősködni nem mertem, mert nem akartam, hogy tudjon valamit az én sejtéseimről és arról, hogy ebben az irányban én figyelemmel kísérem őt. Még Aranka kánnak se mertem szólni a dologról, mert ez annyit jelentett, mint Pifkó mamát is részesevé tenni a titoknak, a mi természetesen megindította volna a pletykát.

... Január harmadikán érdekes vendégünk volt. A feleségem, a hogy mi székelyek mondjuk, *török búza-hántást* rendezett, a mi tulajdonképp kukoricafosztást és morzsolást jelent. A terjedelmes nyári konyhát, mely az udvar egyik sarkában állott, befűtötték, a jó öreg kemence körül felhalmozták egy csomó kukoricát és ebbe telepedett bele egy tucat fiatal leány, menyecske és öregasszony, a kik munkájukat vidám és szomorú magyar és tót nóták dalolásával és mesemondással fűszerezték. A kemence szája előtt is pompás tűz égett, melyen hatalmas üstben rotogott a nagy-szerű gulyáshús, a munkások egyetlen fizetése. Természetesen mindnyájan ott tartózkodtunk a nyári konyhában és Barna még a gondokját is levette és szebbnél szebb nótákat játszott az ámuló-bámuló asszonyok előtt. Vacsora után újra hozzá fogtak a munkához, mely éjfélig szokott tartani. Épen Julius néni mesélt valami hátraborzongató históriát az egyszerű szegény emberről, a ki eladta a lelkét az ördögnek, és éppen ott tartott, hogy az ördög bekopogtatott a szegény ember lelkét követelni... mikor valami csontos kéz hatalmasan megdöngötte az udvarra nyíló ajtót. A félekben természetű lányok sikoltozva bujtak össze és rémülten meredtek az ajtóra, mely megnyílt és belépett rajta egy ölestermetű parasztember, akiről első pillanatban azt hittem, hogy Sámson úr porgányában, de nem ő volt, hanem a remete.

— Dicsértessek a Jézus Krisztus! — ez volt a remete köszönése.

— Mindörökké amen! — felelt a kar.

Az öreg minden további szó nélkül bele-süppedt az egy sarokba összehányt tengerihajba, hátát a falnak vetette, szemét Barnára emelte és a míg ott volt, alig vette le róla. Mikor a lányok befejezték a dalt, megszólalt:

— Ifjú felebarátom, azt hallottam, hogy te tudóseber vagy... azt is tudom, hogy jó ember vagy, ez sokat ér, ez többet ér, mint a tudomány, mert a tudományt te magad szerzed, a jószág pedig Istenől való, tehát az ég adománya. A jószág veled egyszerre született. Ez azt mutatja, hogy Isten kedveltje vagy. És én eljöttem hozzád, hogy okosodjam az eszedtől és melegegjem a szivedet.

Láttam, hogy Barnára mély hatást tettek a remete választékos kifejezései. Tudta róla, hogy már egészen öreg ember volt, mikor a kolostorba vonult és mégis oly fogékony elemével fogott a tanuláshoz mint egy fiatal legény és rövid idő alatt bámulatraméltóan kiművelte, kicsiszolta magát. Csudálatom, hogy Sámson úr nem fedezte fel benne a tehet-

séget és sosem jutott eszébe a druzsáját rendszeresen iskoláztatni, hiszen az úri osztály-nak, az úgynevezett művelt középosztálynak nemcsak önmagából, hanem a parasztságunk egészesége nagy tömegéből kellene rekrutálnia és fejlődnie. De mivel ez nincs így, azt hiszem, nagyon sok tehetség marad fölfedezetlenül és nem képvisel soha semmi magasabb értéket a nemzet számára... Barna nem felelhetett az aggastyán beszédére, mert a lányok nagy örömmujongásban törtek ki, fölgráztak és egyik társnőjük körül csoportosultak. Az történt ugyanis, hogy ez a lány piros kukoricacsövet talált, a mi annyit jelent, hogy ez a szerencsés teremtés a legközelebbi husvétig férjhez megy. A lányok körülvették, összefogódzkodtak és körülzárták, miközben ezt énekeltek:

Piros kukoricacső,
Kapálatlan maradtál,
Hej barna kis lány kapáld meg,
Barna legény csókold meg.

Akkor összeesőköldöztek és újra visszaültek a helyükre, a lány pedig a piros kukoricát eltette emlékül. Most újra Patak szó-lalt meg:

— Ugyebár jó uram, te most itt maradsz minálunk?

— Itt.

— Tudtam, tudtam, — mormogta elégedetten az öreg, — és segíteni fogsz az én gondviselő apámnak, hogy szembeszállhasson a gonoszok támadásával.

Ezzel elkapta Barna kezét és simogatni kezdte, majd hatalmas tenyerébe fogta és a jó darabig el sem eresztette.

— Milyen meleg a kezéd és milyen egyformán lüktet a véred. Péter Anzelmustól tanultam, hogy ez annak a jele, hogy az illetőnek tiszta a feje és nyugodt a szíve... oh jó uram, ha nem látás is engem sehol, tudd meg, hogy mindég a közelében leszek és ha csak egyet fűttenesz, ott termek, mint a kutyád. A nappal és az éjszaka minden órájában számíthatok rád. Sohse mondd ezt: Éjjel van, ne zavarjuk Patak Sámson, mert az öreg embernek szüksége van az alváásra. Sohse jusson eszedbe engem kímélni azért, mert én öreg vagyok. Öröm nekem, ha tiéretetek kitéhetem magam a jeges eső csapkodásának. Öröm nekem szenvedni az én gondviselő atyáért és teéretted... igen, jó uram, te éretted, a kiről tudom, hogy szeretettel és hűséggel állsz mellette, mint én... És tudom, hogy mikor fia miatt balszeméből kihullottak a bánatkönnyei, neked köszönhetjük, hogy ugyanakkor jobb szeméből kihullottak az örömkönnyei... Jó uram, a vén remete mindent tud. Oh nem dicsekedésből mondom, de sokszor megérzek olyan dolgokat, melyeket se nem láttam, se nem hallottam, pedig én csak tudatlan, egyszerű ember vagyok...

Mialatt a remete beszélt, a lányok nem daloltak, sőt beszélni is csak suttogva beszéltek egymással. Egyszerre hirtelen eleresztette Barna kezét, fejtét az ajtó felé nyújtotta, a szemét behunyta és úgy tetszett, hogy feszülten figyelt valami külső zajra. Mi is hallottunk egy kutyavonítást, azután nyöszörgést és kaparászást az ajtón. A remete fiatalos könnyűséggel föluggrott és kinyitotta az ajtót, melyen egy lompos kutya czammogott be, felelően úr, felelően paraszti, fele angol viszla, fele házörzö kuvasz. A kutya farkacsóvával simúlt Patakhoz, a kezét megnyalta és barátságosan vinnyogott.

— Te vagy az Hektor? — kiáltott Sámson gazda, — hogy kerültél ide, mi baj van?

Ezzel visszaült a kuczkájába, a kutya pedig szembe ült a gazdájával és farkasszemet

nézett vele. És olyan mereven tartotta a fejét és oly tágra nyitotta a szemét, mintha azzal az egyenes célzattal tenné, hogy a remete olvasson belőle. Így bámultak egy darabig egymásra, akkor a remete megismogatta a kutya fejét és így folytatta:

— A klastromból jött utánam. Egy öreg vadászé volt, a ki közel oda egy erdőben lakott. A vadász meghalt és a temetésén én is ott voltam. Itt csatlakozott hozzám a kutya és követett a klastromba. Attól kezdve én viseltem a gondját és mikor leltem ki-pallérozásával elkészültem és hazajöttem, magammal hoztam. Igaz, hogy a kutya hűsége társa az embernek, szórakoztatja és vigyáz rá, mintha csak ember volna, de azért nem ellenkezik a remetéség fogadalmával...

A kutya most hirtelen az ajtó felé fordult és morogni kezdett. Minden mozdulatára feszülten figyeltünk. Most dühösen elkezdett ugatni és az ajtó felé rohant. Patak Sámson föluggrott és a kutyával együtt kirohant az udvarra.

— Hova szaladt ez a szerencsétlen, — sopánkodott a feleségem, — éppen meg akartam kínálni egy kis meleg vacsorával. Ki tudja, milyen messziről gyalogolt ide ebben a hideg éjszakában.

— Ezek valamit vagy valakit éreznek, — szól őcsém. Én pedig föluggrottam és utánuk siettem.

Az udvar üres volt, a kapunál azonban mintha valami mozgó árnyékot láttam volna. Odamentem. Patak Sámson volt, a ki a kapufélfőhöz simúlva kilestett az utcára. Az éjszaka türethetően világos volt és elég messze el lehetett látni.

— Mi baj Sámson bácsi?

— Látja a kutyámat főtánító úr?

— Látok egy kutyát, mely a Gyetkő Mihály háza előtt ül és mintha befelé szaglászna.

— Hát ez a Gyetkő Mihály háza? — kiáltott a remete és hangjából megdöbbenés-szerű meglepetés érzett ki. — Oh én jó Istenem, milyen csodálatosak a te útjaid, hogy egy ilyen tökéletlen állattal ilyen okosan tudod vezettetni az embert.

— Mi az Sámson bácsi?

Felelet helyett az öreg paraszt két ujját a szájára illesztette és fűttengett. A fűtő Hektornak szólt, mely rögtön ott ért, de nem foglalkozott a gazdájával, hanem a Gyetkő háza felé fordult és morgott. Patak lehajolt és megveregette a fejét.

— Megértettelek vén pajtás és most mindent tudok. Hát te nem én utánam jöttél, ugye? Ő jött én utánam, te pedig ő utánam. Ő főtánító úr, micsoda esze van ennek a kutyának!

— Mit csinált?

A vén ember megint nem felelt, hanem hirtelen ezt kérdezte:

— Ugye ez a Gyetkő Mihály atyafiságban van a felső-sztrégovai Patek-családdal?

— De nagyon, valami ötszörösen össze vannak sógorosodva és komásozva. És erősen tartják a is rokonságot.

Most a remete karomra tette a kezét és így folytatta:

— Miféle ember ez a Gyetkő Mihály?... Ne vedd zokon jó uram, hogy tudatlan ködmönöseber létemre így vallatlak... hiszen ősmérem én jól Gyetkő Mihály uramat, ősmérem én mindenkit a két Sztrégován, de fáj a lelkemnek, hogy csak rosszat tudok róla. Hátha téled valami jobbat is hallanék?

Miközben ez a beszélgetés folyt, mind a három lassan ballagtunk a nyári konyha felé. De Hektorra egypárszor erősen rá kellett szólni, hogy velünk tartson. Mintha kint akart volna maradni, vigyázni valakire.

— Bizony pedig, Sámson bácsi, jót én sem igen tudok róla. Irigy, fűsvény és kapzsi.

A remete szomorúan bólintgatott.

— Éppen olyan, mint a másik. Most hát összedugják két gonosz fejüket és a mi vesztünkét forralják.

— Kivel dugja össze a fejét?

De a remete úgy tett, mintha nem hallaná kérdésemet és folytatta:

— Eljött ide utánam, pedig ő ilyen utat hiába nem tesz. Éjnek éjszakáján, mikor

minden ember örül, hogy a vaczkában megbújhatik, nem röstelli vén lábait hosszú útban fásasztani és nem sajnálja a drága csizmáját koptatni. Pedig nem bírja úgy, mint én... tudni akarja, hogy mit csinállok? Miért?

Itt hirtelen elhallgatott, mert ezeket a szöveket csak úgy halkan, maga elé morfondírozva eresztette ki a száján. Úgy tetszett, mintha megbánta volna, hogy ennyit is mondott. Azután megint csak morogni kezdett:

— És a mint ballag a hideg éjszakában, a jó Isten tudja miféle gonosz szándékkal szívében, nem is álmodik róla, hogy valaki követi az ő lépéseit és figyeli őt... Ugye azt hiszed, hogy ez egy vaczkából kivert kőborló kutya? Oh nem, ez maga a gondviselés, mely vigyáz a jókra és nem téveszti szem elől a gonoszokat. Ugyebár, derék hűsége cimborám?

Ezzel lehajolt és megveregette a kutya nyakát. Visszatértünk a nyári konyhába, a remete egészen közel ült Barnához és oly halkan kezdett beszélni hozzám, hogy én egy szót sem hallottam belőle. De Barnán látszott, hogy feszült figyelemmel hallgatja. Úgy látszik, vele közelebb volt mint én velem. Hektor egészen az ajtó mellett ült le és úgy tetszett, hogy kifelé hallgatódzik. A lányok útra dalba fogtak és vígan dolgoztak tovább.

Patak Sámson és Barna jó félórát beszélgettek, akkor aztán Barna harsány hangon megszólalt:

— Asszonyok, hálából, hogy olyan sok szépet meséltek és daloltatok nekem, most én mondom nektek egy régi szomorú mesét. Ide figyeljétek! Hol volt, hol nem volt, talán az Operenciás tengeren is túl volt, a hol a kidölt-bedölt kemencének egy csöpp oldala se volt, volt egyszer egy öreg király és annak volt három leánya... és az ő mélyen zengő, kellemes bariton hangján Lear király bús történetének elbeszélésébe fogott. A helyiségben egyszerre minden zaj, suttogás, mozgólódás megszűnt és csak a kukoricafosztás

szóráz zöreje hallatszott. De most már a munkások is óvatossággal és lassabban működtek, nehogy a nesz akadályozza őket a hallásban. Az ifjú szemek kíváncsisággal figyelték Barnát és magam is igazán feszült várakozással lestem, hogy ezeknek az egyszerű, műveletlen lelkeknek ez a népet nem ősmérv fiatal tudós hogyan fog beadni egy shaksperei tragédiát. Ezalatt a remete elővett a tarisznyájából egy fekete retket és egy darab száraz kenyert, melynek felét a kutyának vetette oda és megvacsorált. A feleségem hiába kínálta, nem kellett neki semmi. De a falatozás lassan ment, sőt néha teljesen megállt, mert az aggastyánt is annyira lekötötte Barna meséje, hogy minden egyéről megfeledkezve, merev bámulattal hallgatott oda. A szemekben nemcsak könnyek csillogtak és kendők kerültek elő, melyek mögül jóízű pityergés hallatszott... Hektor egyszerre nyugtalankodni kezdett, gazdájához futott, halkan morgott, majd megfordult és nekiugrott az ajtónak, mintha keresztül akarna törni rajta. Barna abbahagyta a mesét és a remetére nézett. Kettőjük tekintete megrögtön összevillant. A remete megszólalt:

— Vagy körülöttünk álálkodik, vagy hazafelé indult. Hiszen most már tudja, hogy tihozzátok jöttem, ez tán mára elég neki.

A kutya megint morgott.

— Jól van Hektor, — szólta hozzá a remete, — ha úgy gondolod, hát gyereünk.

Barna helyeslőleg biccentett e mondásra, mire a remete föluggrott és Istenek különös kegyébe ajánlva e ház lakóit és vendégeit, és Hektort óvatosságra intvén, kilépett az éjszakába. Érdekel a dolog és utánuk akartam menni, de Barna leintett. Biztosra vettem, hogy Patek Balázzsal kerülgetik egymást.

(Folytatás következik.)

Csonka Magyarország — nem ország,
Egész Magyarország — mennyország.

HÁROM NÉMET KÖLTŐ.

— Eduard Mörike. — Conrad Ferdinand Meyer. — Detlev von Liliencron.

Szeptemberi reggel.

Eduard Mörike.

Még ködben alszik lenn a rét
s az erdő lombja, halkan:
De nézd, foszol már fátyla szét,
Meglátod édes, kék eget,
s a lanka hőmpolyogva ég
a lenge, langy aranyban.

Az uti serleg.

Conrad Ferdinand Meyer.

Tegnap, hogy az ócska szekrényt fölnyitottam a homályban,
Mit apám adott még, úti serlegetem rátaláltam.
És mig halkan dűdörögve vén porát letisztogattam,
Ugy rémlett, a bérczi szellő babrál zuzmarás hajamban,
Ugy rémlett, zsendül a pázsit, mint ifjú álmaimban
S minden csermelyek csobogtak, melyektől hajdanta ittam.

Menedékház.

Conrad Ferdinand Meyer.

Ott, hol az út kanyarul alacsony hegyiház a lakásom
Pósta se jön ide már, végre magam lehetek.
Ablakomon figyelek ki az alkonyodó levegőbe,
Semmi neszt! A harkály fön a fenýön kalapál.
Könnyű iramással fut a réteken át az evettek,
Hanczurozik vidoran; itt a szabadba nagy úr!

Sziciliánok.

Detlev von Liliencron.

Koratavasz az erdőszélen.

Tar fák között csereg-bereg a szarka,
Szajkó csacsog és a vidék föléled,
Egy czitrom-pille a szelet hadarva
El-visszaszál, úgy karikáz fölébed.
Az ölyv sunyit, hol ing az ekeszarva
Vadul lecsap, örülvé egerének.
Nevet az ég a bimbós és a tarka
S zsong a mezőkön a hűsvétos ének.

Kétféle sors.

A mi utunk szétágazott morogván
És másfelé lejt életünk vidéke.
Zászlót raboltam én, csatáim ormán,
Tied a föld s minden nyugalmas éke.
Most ősi kastélyodban aluszol tán,
De senkisérem kérd engem, pihennék-e.
A szél visz téged, engemet az orkán,
Legyen enyém a harc, tied a béke.

Kis emlék.

Fuljon meg a város a hóvíharban,
Mit bánom én, lángos csöndben ülhetek benn.
Csak rémlik ép, ajtom kilinse kattán
És macskatalpon a kedves belebenn.
Melleme ugrik, csüng nevetve rajtam,
Én összeretentek vadul-ijedten,
Fehér foga villog, kaczag zavartan
S arczán a hó még olvad a melegben.

A harc vége.

Mard össze a fogad, mert a harc a részed,
S csapj az „Elet”-re, e vad óriásra,
Csak rajta! Fegyvert s légy mindig merészebb,
Ki gyáva, annak vereség a társa.
Előre hát! A poklokot idérzed,
Harapj, ha karczol küzdők harci nyársa.
Csak türelem! Végül szedi a mézed
S zizeg fölötted kertet régi hársa.

Fordította: Kosztolányi Dezső.

WEKERLE SÁNDOR.

WEKERLE SÁNDOR.

© Egy fehérmegyei birtokos, — koros és tekintélyes férfiú — ezelőtt vagy két évtizeddel regényes hangzású részletet beszélt el Wekerle Sándor származásáról. Előadása szerint nagyanyja egyszerű polgári s idegen származású leány gyanánt volt ismeretes a vidéken, de voltaképp egy francia hercegi családnak a sarja volt. A francia forradalom rémségei elől szökött meg, s nálunk egy ismerős családnál vonta meg magát. Sohasem vettem fáradságot: megkérdezni illetékes helyen, hogy ebből az elbeszélésből mi a való. Mert nekem Wekerle pályája így szebb és teljesebb, a hogy a nagy közönség ismeri. Nem voltak előkelő családi összeköttetései, nem volt protekciója, hanem a saját szorgalma és nagy, kiváló tehetsége folytán emelkedett a legmagasabb pozícióba. Sőt Ferenc József még abban a kiváltságban is részesítette, hogy egymástól kétszer nevezte ki miniszterelnökké. Pedig a Habsburgoknál századok óta egyik elve volt az uralkodásnak, hogy a ki egyszer elveszítette a bizalmukat, — s Wekerlénél ez volt az eset — azt másodízben sohasem bízták meg a fő kormányzással.

Wekerle személyéhez az az emlék fog fűződni, hogy az alkotmányos ara kezdete óta egy államférfiunk sem volt, a ki oly sok és nagy alkotó munkát végzett volna, mint ő. A két Tisza kormányozni, adminisztrálni, pártot és parlamentet vezetni sokkal jobban tudott nálánál. De az alkotó munka terén kettejük munkája együttvéve sem éri utól az övét. Ő csinálta meg az egyházpolitikai reformokat, ő állította helyre államháztartásunkban az egyensúlyt, ő állapította meg a szilárd valutát, ő fektette le a modern alapokra adózási rendszerét.

A mit pedig csinált, az mind egész munka volt, és sohasem foglalkozott, annak megismerésére, hogy a tudás pedig nagy volt terjedelmében és mélyreható a részleteiben. A mivel egyszer foglalkozott, annak megismerte minden csínját, binját, olyan dolgokban is, a melyek nem tartoztak rendes foglalkozásának a keretébe. Ép oly részletesen meg tudta például mondani, hogy a csekély

értékű vasércnek mily határok között dolgozható fel haszonnal, mint azt, hogy egy másfél méter átmérőjű tölgyfa-tönkből mily módon lehet a legtöbb hordódongát előállítani. A nagyközönség előtt Wekerle népszerűségének alapját a polgári házasság behozatala képezte. Ez a legszélesebb és a leghangosabb népelemek óhaját képezte akkor, s vállaira kapta a tömeg azt a férfiút, a ki kitzte a reform zászlaját. De ha az ország sorsára vonatkozó hatásokat nézzük, sokkal jelentékenyebbek voltak az ő pénzügyi alkotásai.

A deficizet ő küszöbölté ki államháztartásunkból. 1867 óta az ország folyton új adósságok csinalása által vitte tovább az ügyeket. Az adósságok egyre szaporodtak, azoknak kamatai évről-évre nőttek, s bevételünk soha sem volt annyi — pedig a kulturális szükségletek számára csak szűkösen adhattunk — a mennyit megemésztettek a kiadások. Mikor ő vette át a pénzügyek vezetését, szinte egy napról a másikra a helyzet megváltozott. Oly rendet hozott be, hogy állandó fölöslegek állottak elő, a kulturális szükségletek kielégítést nyertek, s beruházásokat tudunk nagy arányokban létesíteni. Ugy, hogy az általa megteremtett rendet utódai is könnyű szerrel fenn tudták tartani.

S még ennél is nagyobb sikere volt, hogy állandó ingadozóknak ki nem tett pénzlábat tudott létesíteni. Ausztriában I. Lipót ideje óta sokat próbálkoztak államjegyek kibocsátása által gazdálkodni. Eleinte Bécs városára bízták a feladatot, később egy magánbankra, utóbb egy állami intézetre, melynek már érzékedezete is volt. De a közönség bizalmatlan volt e pénzjegyek iránt. Itthon sem fogadták el azokat teljes értékben, külföldön pedig folyton ingadozott azok kursusa. Ilyen volt a helyzet 1867 után is, a míg Wekerle meg nem oldotta ezt a kérdést is. Ő hozta be az aranyvalutát. Pénzünknek biztos alapot adott, hitelünket szilárdá tette, s kényszerítette az osztrák kormányt is hasonló intézkedések megtételére. S meg lett a teljes siker. Az osztrák-magyar bank papírjai egy világháború kiütése előtt egyenlő értékűek voltak az arannyal.

Wekerle munkálkodását kiválóképen a nagy

munkabírás és a felfokozott kötelességtudás jellemezte. Két ember helyett tudott és szokott dolgozni. A kötelességteljesítést pedig olyan valami magától értetődő dolognak tekintette, a melyért még csak köszönet sem jár. Ugyennyira, hogy meg nem tudta érteni, ha valamely országgyűlési képviselő az érdekre hivatkozott, s annak fejében — akár magának, akár másnak a számára — jutalmazást vagy anyagi előnyt kért. Nem is igen adott ilyeneket. Ezért nem is volt személyes pártja soha, és pártot vezetni sem tudott. De nem is akart. Jellemző reá, hogy az 1905. évi választások idején pártkasszája sem volt. Egyes bankok és nagyvállalatok akkor is felajánlottak ugyan kisebb-nagyobb összegeket, hanem azokat sem fogadta el. Ellenben azt az utasítást adta az illetőknek, hogy fordítsák pénzüket valamely oly kerület jelöltjének a támogatására, — ha már adni akarnak valamit, — a kinek notorius nemzetiségi agitátor az ellenjelöltje. Még jellemzőbb, hogy mikor miniszterelnöksége alatt voltak Horvátországban a választások, a magyarbarát párt támogatására összesen 200,000 koronát adott a bánnak. Mikor ezt egy politikusunk a nagy országos érdekek szemben keveselte: „Majd persze, — mondotta, — a bán (a ki notóriusán szerette a bort) össze fog ülni a helyettesével és el fogják inni az egészet.” És nem is adott többet az egész társország választásaira.

Az, hogy a képviselő érdemét a jutalomra nem ismerte el, volt az igazi oka annak, hogy apró ígéretesít ritkán váltotta be. Ezt sokszor vetették szemére, s közszóján forgott ebbeli tulajdonsága. Kétségtelenül ez nagy hiba volt. De ő csak le akarta ily módon rázni — legalább legtöbb esetben — az alkalmatlankodót. Goromba lenni nem tudott, ideje drága volt, a kérést teljesíteni pedig nem akarta. Megígért tehát mindent, csak hogy szabaduljon. Nem tudom ezért menteni — csupán magyarázok. Csak kívánom a magyar nemzetnek, hogy sok olyan fia legyen (őh bárcsak lenne ha csak néhány is), a kinek ennyi érdem mellett ne lenne nagyobb hibája.

A GYÁSZOLÓ CSALÁD.

A GYÁSZMENET ELINDULÁSA A M. TUD. AKADEMIÁTÓL.

WEKERLE SÁNDOR TEMETÉSE.

ELHAGYOTTAN.

Elbeszélés. — Irta Csűrös Zoltán.

A jegenyefák udvara között pirosodik a reggeli ég. A Pajorné kakasa ünnepi kukorékolással üdvözi a napot.

A kertben aranyözönként csillog a hajnal. Gábor csodálkozva baktat a nedves földön és hegyes orrával megdöfködi a veteményeket. Ez a Gábor a szelid sündiszó. A gazdaságban fontos személyiség. Ő a bogárpusztító.

Vékony lábain szaporán halad. A kerítéshez ér. Az ajtó be van téve, de az nem tesz semmit. Gábornak külön átjárója van. A megrothadt deszkák között apró hasadék. Azon átevezéklé türelmetlenül, mert Gábor most unatkozik. Keresi a barátját, a ki ugyan magasabbrendű lény önánál, de azért mégsem olyan felsőbbrendű, mint a többi emberek. A Gábor barátja István, a kicsi vízfejű gyerek. A gazdasszony fia.

A gyerek kint ül az eperfa alatt az udvaron. Kenyeret eszeget. A morzsákat a padra rakja, mert ez a morzsajáradék a Gábor testvéri illetménye.

A fiú lehet úgy tiszestendő. A teste cse-nevéz, a feje óriási. Az orra tömpe, a szeme nagy, kék és szelid. Jól érzi magát itt, az udvar háttérében. Nézeget. Akkor megérkezik Gábor úr. Egy másra pislognak. A fiú megfogja a tuskéi végénél és a padra emeli. Gábor tudomásul veszi a rozskenyér-hulladékat és fölfalatozza.

Csöndben kuporognak egymás oldalánál. Minek a beszéd? Ez csak a felületes emberek eszköze az érintkezésre. De a kik a szívük legbensőbb indulatát cserélték ki egymással, azok akkor is megértik egymást, ha szótlánul időznek együtt, áhítatos lélekkel bámulva a faleveleken rezgő napfényt, a zümmögő bogárkákát és ennek a bűbajos Mindenségnek a tiszta derűjét.

Mindenki tudja, hogy Németh Mihály a legderekabb asztalosmester a széles környéken. A kastélyba is, lám, az ő keze műve kerül. A grófkisasszony vele készítteti a finom rózsafa-bútorokat.

Gyakorta megfordul a mester a kastély udvarán. Ilyenkor kiöltözködik illőképen. Mert Pajorné még szép asszonyszámba megy. Csak harminczéves a szép özvegy, a kit Pajor Ézsás uram negyedéve egyedül hagyott.

Megszólat az asztalos.

— De finom levegő van itt, lelkem, Pajorné! Palacsintá-illatok. Túróval tölti, lelkem patyolata?

Felelte Pajorné:

— Kóstolja meg.

Az asztalos bekapott egy hatalmas palacsintát. Behunyt szemmel élvezte a gyönyörűséget.

— No még egyet — biztatta a kaczkias özvegy.

Nyúl utána Mihály, hogy-hogy nem, a gömbölyű asszonykezet fogja meg. Elpirultak mind a ketten.

Csendesség volt.

— Az én tudományom is valami — dörmögte Németh Mihály.

Negyednapra ismét ott lábatlankodik a majszter a konyha vidékén. Az arca ünnepi. Nem is csoda. Házasodni készül. Mert nagyon megtetszett az özvegy neki. Szép, módos, dolgos és az uraságoknál is nagy kegyesen van. Hm. Mindenképp okosságnak tetszik az ügy.

Pajorné piros arccal fogadta. Előkerült a szilvóriumos üveg, az illatos sütemény. Utána persze, hiába no, meg volt az előcsók is.

Csak azt kötötte ki, hogy az a dőre gyermek pusztuljon innen. A Német-családban egy viziborjú nem foglalhat helyet. Elkoldulhat egyebütt. Nagy a világ és jószívűek az emberek. Határozott, kemény hangon mondta ezt, mint a kinek a veszélyben forgó családi becsülete ad erélyt és elhatározást. Pajorné csak bólogott reá. A végégy aztán szedte a sátorfáját.

Az asszony egyedül maradt. Kiment a tornácra és a korlátra dült. Szép nyári délelőtt tündökölt. Minden mosolygott és nap-sugárzott. Az asszony elgondolkozott. Most jutott eszébe először, hogy vajjon szereti-e a fiát? A vízfejűt?

Hiszen a fia. Tulajdon édes gyermeke. És mégis sosem nézett reá szeretettel. Más anyá becézheti a magzatát, néheti értelmes szemét és simogathatja lelkes arcoszkáját.

De az ő fia? A szeme olyan, mint egy fókák, a feje, mint egy disznótök.

Mit tegyen? Az anyá mondja azt a gyermekének:

— Pusztulj innen, sehonnai. Eredj a nagy világra. Tengődi, a hogy tudsz, húzd meg magadat barlangban, pajtaszelen, faodvában. A hol megtüremk, mert rongy vagy, senkinek sem kellesz.

Ej, hiába is mondaná. Ugysem érti meg, hiszen vízfejű.

Előrehajolt:

— István ... István?

A gyermek valahonnan lucskosan előkerült. Az anyá előkeresett egy vászontarisznyát. Megtömté eséggel.

— Nesze, fiam. Most indulj a határba.

Csak előre, Istvánka, előre, megértted-e? A fiúnak pirosabb lett a képe. Megértette. Előre, folyvást előre mehet. Mekkora boldogság is az!

Nekiindult. Pajorné ráhajolt a gyerek fejére és reszkető kézzel megsimogatta. Kínos, forró csókot nyomott az idétlen koponyára. Akkor kibuggyant a könnye. Nem állta tovább. Besietett a szobába, nézett, nézett maga elé és zokogásba tört...

István a kapuhoz ért. Megállt. Hallgatózott. Delet harangoztak s a hangra éhség szállotta meg. A tarisznyából tésztát vett elő és mohón rágta.

Egyszerre megcsillant értelemmel a szeme. A kertbe lépett. A ribizke-sorog ment. Itt szokott időzni ilyentájt a pompás vidám sündiszócska. Gábor úr épen szundikált.

Betette a tarisznyába. Gábor nem valami terjedelmes. Elfér ott békességgel.

Elhaladt a földszintes házak között. A rétre ért. Előtte terült a síkság, a messzire kanyargó országúttal. A gabonaföldek, repce-táblák, távoli kék hegyek.

A patak felé haladt. Kivette Gábort, a ki vesztül nyugtalankodott és a földre eresztette. Csöndesen baktattak egymás nyomán. Elöl az állat, nyomában a gyermek.

A vízfodrok lágy suhanással siklottak egymás hátán-hegyén. A patakbeli fehér kövek kandikáltak. Egy fűzfáról varjak emelkedtek az ég felé és a messzeségben, mint valami titokzatos zene, egy fűrészyár kéme nye duhogott.

TALÁLKOZÁS.

Keze kezembe beleröppen — Fészkebe tért madár — Ki messze földről, idegenből, Könyven hazatalál. Megbujva milyen belesimul, Pihegve megpihen — S ujongva jöttén, friss veréssel, Dalolni kezd szívem.

Tíz szelid ujjban egy ütemre Táncozni kezd a vér. Két árva kéz egy pillanatra Parányi csatátér. Ellenfelek, ki mind a kettő Magát megadni kész. Aztán egy hosszú kézszerítés És ennyi az egész ...

Vasvágh János.

ÉLJ MEG, A HOGY BIRSZ.

Irta Bársony István.

A Természetnek az a kissé kegyetlen híre van, hogy csak a fajt tartja fenn, az egyeddel semmitsem törődik. Pedig a „bölc” Természet a legteljesebb passzivitással bocsátja rendelkezésre önmagát minden fajnak és minden egyednek, a mely belőle és rajta élni akar és tud. Állat vagy növény, a legalsóbbrendűtől kezdve a legkultiváltabbig, rá van szorulva; de aktív ellenállásra ugyan nem talál a Természet részéről, a mely minden előre rábízta, hogy hogyan boldoguljon, és e részben az egyetlen elég cinikus paragrafusa az, hogy: „élj meg, a hogy birsz.”

A nagy Természet egésze tulajdonképpen mindent felől, a mi van, tehát valamennyi életjelenséget is egyszersmind, úgy, hogy az életet, a Természettől külön választható, független problémának nem is tekinthetjük. Szűkebb értelmezésében a Természet alatt az életünk tárgyi környezetét gondoljuk; első sorban is a növényi vegetációt, a mely pedig maga sem más, mint élet. Mégis lehetséges a kettőt különválasztani annyiban, hogy míg a Természet nem bírhat szabadulni az ő mindig és mindenütt anyagi lényegétől, addig az élet lényege a gondolat szabad függetlenségével és testtelenségével emelkedik túl az ember magasabbrendűségében minden, a mi anyag, legyen ez bár nem is érzékelhető a tapintás számára; amilyen a leb, vagy az illat; vagy bármi, a mi megfoghatatlan; de azért mégis anyag, mert anyagból keletkezett.

De térjünk vissza témánk reális keretébe, a melyben azt keressük, hogy mit jelent az „élj meg, a hogy birsz” rideg parancsa az élni akarók számára, az egész vonalon, a Természetben.

Egyetlen szóval megmondhatjuk. *Küzdelmet* jelent. Küzdelmet, a melyben a szívósság, az egészség és az erő a döntő tényezők. Tehát: az életrevalóság. Minél inkább életrevaló vagy, annál bizonyosabb a diadalod; annál inkább megélsz és megmaradsz.

Ezen a ponton már ott is vagyunk a Természetre oktrojált fajfenntartás kérdésénél. Csakhogy a Természet nem rosszabb, nem kegyetlenebb a gyöngé egyedhez sem, a mint a milyen az erőshöz; mindössze az történik, hogy a gyöngé nem bírja el azt, a mit az erős elbír, s így lemarad ott, a hol az erők ellenállóerővel bírják az életharcot s fenn is tartják a saját fajukat. A küzdelem, így vagy úgy, éppen a Természet ellen folyik, akár szívóssággal, zord időjárás-kor, akár egészséggel, a kórok leküzdésében, akár nyers erővel, valóságos harcok és különös erőfeszítések kényszere folytán. A gyöngé, vagy beteges, tökéletlen egyed ezekben a küzdelmekben elpusztul; a tökéletes, az erős, a szívós ellenben megmarad. És nemcsak ő maga marad meg, hanem átadja utódainak is a saját örökölhető életrevaló tulajdonságait. A fajt tehát ezek az erők, *minta*-egyedek vannak hivatva fenntartani, és ezt meg is cselekszik a Természetnek minden külön segítsége nélkül; ha csak azt nem tekintjük ilyen segítségnek, hogy mint természeti lények, életrevaló tulajdonságokat kaptak a szülei révén a Természettől.

Amíg a Természet a maga hamisítatlan ősiségében és eredetiségében marad meg, addig mindig ez a viszonylata van az élettel szemben. Az élet ugyanis ellene feszül a Természet akadályainak s miközben azokat legyőzi: edződik egyszersmind, a mi erőfenntartást, esetleg növelést is jelent. Ennek megint a faj veszi nagy hasznát, azonkívül, hogy az így fejlődő egyed első sorban maga jár jól vele.

A civilizáció — azaz az ember — beavatkozása csak ronthat ezen. Mert feltétlenül úgy igyekszik használni, hogy könnyítsen az életküzdelmeken, a mi az energiák fogyására, tehát elpuhulásra vezet. — Ha például az erdő hasznos vadjait télen etetem és a mély hóba utakat vágatok számukra, hogy könnyen juthassanak az etetőhelyekre, akkor egyrészt megmentek sok

GOSSET EZREDES ÉS FOSTER ÖRNAGY AZ ENTENTE MEGBIZOTTAI SCÓS KÁROLY ALTÁBORNAGYGYAL.

A MEGSZÁLLÓ CSAPATOK ELŐŐRSE AZ ÁRPÁDTETŐN LEVŐ DEMARKÁCIÓS VONALHOZ ÉRKEZIK.

A BÁNYAVIDEK LOVASBANDÉRIUMA A CSAPATOK ELŐTT PÉCS VÁROS KAPUJÁNÁL.

A NEMZETI HADSEREG BEVONULÁSA BARANYÁBA.

TÁBORI MISE MAGYARSZÉKEN A BEVONULÓ CSAPATOK INDULÁSA ELŐTT.

A MEGSZÁLLÓ CSAPATOK ÁTVONULÁSA AZ ÁRPÁDTETŐN LEVŐ DEMARKÁCIÓS VONALON.

A BEVONULÁS RÉSZLETE A PÉCSVIDÉKI BÁNYATELEPEK ELŐTT.

A NEMZETI HADSEREG BEVONULÁSA BARANYÁBA.

gyöngé és a tenyésztésre alkalmatlan egyed is, a mely különben nem bírta volna az erős kemény telet, (a ragadozó vadak az ilyen gyöngéket falják fel leghamarabb,) de olyan kényelemhez juttatom az erős példányokat is, a mit, ha megszoknak, feltétlenül degenerálódnak, mert a szívósságukból veszítene.

Elég bizonyítékunk lehet erre valamennyi háziállatunk, a melynek az őse valaha szintén a maga erejére utalt vadállat volt; de az állandó gondozás és óvás mellett az utódok a legfinnyásabb érzékenységűvé váltak és nem nélkülözhetik többé az istállót, az almot, az etetést stb. — Hogy az ember érdekében így van jól, az más lapra tartozik. Hisz az ember a Természetet is a maga szolgájává igyekszik átalakítani. Az állatvilággal pedig a házi körében jóformán azt éri el, a mit akar, a tenyésztés változatai révén. — Nevelünk (tenyésztünk) például szarvasmarhát tejelőnek, vagy igavonónak, vagy vágócélokra; disznót húsrá, zsírra; lovat igába, kocsilónak, versenylónak, ebet házőrzőnek, nyájőrőnek, vadászbérek, számtalan változattal; — és elérhetjük állataink külsején is, a mit elérni akarunk, ha szívós kitartással válogatjuk össze a tenyészanyagot. Ennek érdekes példáját láttam egyszer egy szárnyaskiállításán, a hol egy festett kép mutatta, hogy milyen egy pár galambot akart „kitenyésztetni” a tulajdonos, a ki galambász volt. Tíz vagy tizenkét kalitkában egymás mellett voltak azok az élő galambpárok, a melyek fokozatosan közeledtek alakjukkal és tarkázatukkal a rajzmintához, a míg végre az utolsó kalitkában a „megszólalásig” hű eredetijét láttuk annak a bizonyos képnek, a melyet valóságga kellett ily módon változtatni, a megfestett tervhez képest. A hamar fejlődő galamb ily kísérletre különösen alkalmas; — hisz még az ősök ősei is élhetnek, a mikor a legkésőbbi unokában már megvalósul a tenyésztő szándéka; a sorozatos párok tehát egymás mellé tehetők. De elérhetjük ezt például a szarvasokkal is, csak persze sokkal hosszabb, évtizedekre terjedő idő alatt, oly módon, hogy a melyik típust fenntartani akarjuk, azok bikáit lehetőleg nem lövjük, és a kiválasztást („a szelektálást”) úgy gyakoroljuk a puskánkkal, hogy a másféle, rossz típusu állománytól tisztogatjuk meg a területünket. A mint ezt valaha József magyar királyi herceg Ő Fensége Máramarosban cselekedete, a hol az ő szerint cseh eredetű vörös szarvasokat irtalom nélkül halálra ítélte és a nagyszerű hatalmas, szürke magyar kárpáti szarvast tenyésztette, gyönyörű sikerrel.

Ez az „élj meg, a hogy birsz” alakítja át gyakran még valamely szabadban élő állat természetrajzát is. A míg például Magyarországszerte mindenfelé sok volt a mocsaras terület, addig a gólyát szinte szent madárnak tisztelgettük, annyira csakis hullófélével, kígyóval, békával táplálkozott, és ezt hordta haza a flainak is, de azután rosszabb idők következtek gólyáékra a lecsapolások és szabályozások folytán, sok helyen egészen eltűntek a mocsarak, vagy legalább is nyárra kiasztak, s lám, a szent gólyát az „élj meg, a hogy birsz” csirketolvajjá, kis nyúlunk, apró fogolyunk az ellenségévé tette. Ma már vége is van a vadászok előtt a gólya régi jó hírének; sőt inkább egyenesen kártevőnek számít, a melyet a vadász nem igen tűr meg síkföldi kis vadas területén.

A falusi házigalamb, ha otthon nem etetik, okvetlenül a buzaasztárokra fog rájárni aratás után és ott roppant károkat tesz, hisz nagyon falánk és naponként négyszer-öttször szedi meg a begyét finom drága tisztabúzával. Kiszokik azután a tarlókra is seregestől, és lesz belőle az úgynevezett parlagi galamb.

A farkas a legszabadabb, legzordabb erdei bestia, a mely nyaratszaka a falvak közelében még elhagyott vidéken sem mutatkozik; de télen kiássa a falusi disznóalak falát és megfojtja az udvaron a házőrző ebet.

„Élj meg, a hogy birsz”, — és hogy megélhessen, a farkas a harmadik határba jár el zsákmányért a kölykezése után, mert nem

A Bányatelep munkásai ünnepi díszben várják a Nemzeti Hadsereg bevonulását.

Szerbek által szétrombolt cserépkályha az egyik kaszárnya tisztalakásában.

akarja magára vonni a közel környék figyelmét. Hisz akkor sokkal hamarabb kerülhetne bajba.

Általában ugyanazok lévén a küzdelmek a Természettel: annak eredményei is főformán ugyanazok. A vadállat, legyen az hasznos, vagy kártevő, vagy éppen ragadozó, mind bizonyos sablon szerint él; egyformán szenved az időjárástól a saját fajtájelvényekkel, minden fajnak egyforma az életmódja a táplálkozásban és annak megszerzésében; egyformák a fenyegető veszedelmek is; mindez bizonyos állandó, megváltozhatatlan típus bélyegét nyomja azután magára az állatra is. A nagyságát, illetve a fejlettségi fokával járó eltéréseket leszámítva, minden vadnak egyforma, minden farkas egyforma, és az agancsuk nélkül a szarvasok meg az őzek is egyformák: — a laikus szem számára; míg a gyakorlott vadász szem előtt rögtön ráismer a már egyszer látott vadra és megkülönbözteti a többiétől, nemcsak nemre, hanem még az ugyanolyan neműek több-kevesebb eltérést mutató változataira nézvést is.

A hegyi szarvasbika drótnai híhetetlen szívósságúvá edződnek, sokszor láttam, hogyan vágat teljes irammal a megvadult szarvas olyan lejtőn, a hol csupa hepe-hupás, gidresgödörös kötormelékes, sziklatömbös volt a talaj, és legszilajabb rohamában sem botlott meg; pedig a sötétes alkonyati órában már nem is láthatta, hova ugrik a bozótos-erdős hegyoldalon. „Élj meg, a hogy bírsz!...” Ha ez a szarvas nem bír így futni és nem ilyen biztos az ugrásában, akkor nem bírna elmenekülni szívós nagy ragadozó üldözői elől. A bika, a míg az agancsát le nem dobja, (tél végén, tavasz elején,) még csak védheti magát az agancsával, — a mit az erős bika

Szerbek által összerombolt szoba az egyik lakmányában.

meg is szokott tenni, — de a suták számára már csak a „szégyen a futás, de hasznos” elve marad követendőnek.

A medve (hajh, hogy minekünk medvének már nincsen is a mi kis Csonka-Magyarországonkon!) nyáron málnával lakik jól és vegetáriánus, de ha rákap a hegyi nyájakra:

„vérmedve” lesz belőle. „Élj meg, a hogy tudsz”.

A nyírfajd valaha síksági nyíresekben élt az alföldön is; — de a nekivaló megélés kényszere felszorította a havasok alá.

És általában: mi szoktatta a legtöbb vadat a nappali pihenésre és rejtőzésre, meg a szürkületi és éjszakai kóborlásra? A zaklatás, a nyugtalanítás, a mit nem bír elviselni. De éjjel csend van és az ember is pihen. Akkor szabadabb a vásár a szegény vadnak. „Élj meg, a hogy bírsz.” Lám az afrikai kérdővad legtöbbje, de még a nem kérdőző is, kint legel fényes nappal is, mert nem érez állandó zaklatást. Pihen, mert meleg van; de nem azért, hogy az ember elől elbujjék. Nálunk a legbutább nyúl sem mozdul a vaczkáról nappal, ha fel nem riasztják, vagy valami különös oka nincs rá.

A Természettel valahogy csak bír az a külső élet; a faj kiváló egyedül fenntartják a fajt magát. Csak az ember, a bölcs ember, mindennek a végzete, a mi Természet és a mi szabadság.

Az ember még a fajban is azért keresi a kiválót, hogy azt terítse le, azt ejtse zsákmányul.

A Természet enged magával alkudni, engedi magát legyőzni, engedi élni azt, a kinek ereje van hozzá. Csak az ember mond vetot mindennek, a mi az ő önző számítását keresztezi.

A sors gúnyja, hogy maholnap éppen az embert biztatja hiába a Természet: „Élj meg, a hogy bírsz”.

Amelyik megél is, a legtöbbje nem az erős egészségével él meg, hanem a furlangjával, az embertelenségével, a mihez nem szükséges a fajja kiválójának lenni.

Lehet a legsilányabbja is.

Magyar ruhás lányok a bevonuló csapatok előtt.

A király-utca és Széchenyi-tér torkolata a néptömeggel.

A Nemzeti Hadsereg bevonulása Pécsre.

KÖNYVES TÓTH KÁLMÁN 85 ÉVES.

A debreczeni református egyház nagyírú lelkésze, Könyves Tóth Kálmán, az érdemes író, lapunk legrégebbi még ma is élő munkatársa, most augusztus 31-én töltötte be 85-ik évét. E nevezetes évforduló alkalmából nagyon sokan keresték fel üdvözetükkel az őz író-lelképástort s meglátogatta a költészet Múzsája is, a kinek egész életén át áhítattal és sikerrel áldozott. Könyves Tóth Kálmánból az alábbi elégikus hangú vers fakadt az évfordulói üdvözet hatása alatt. A verset lapunknak engedte át közlésre. „Itt kezdem meg írói működésemet — írja kísérő levelében, — itt akarok elbúcsuzni attól a közönségtől, a mely tanuja volt munkálkodásomnak.” Könyves Tóth Kálmán verse így szól:

NYOLCZVANÓT ÉV HATÁRÁNÁL.

1837—1921.

Mint vihartépte fa a sziklabérczen,
Nyolczvanót évemmel úgy állok itt.
Letűnt időkre visszanezve, érzem
Életre kelni színes álmait.
Küzdelem e lét... sívár jutalma
Tövisszorosú véres Golgotán.
De hát mire ilyen végzet szakadna,
Leroskadjon... ez mégse járja tán.

KÖNYVES TÓTH KÁLMÁN.

Oh voltam én is szegény árva gyermek,
Midőn apám kezén csörgött bilincs.
Becsukva előttem az uri terem,
Nádfedeles háznál nyílt a kilincs.

Magánosan élen-szomjan virasztva
Töltöttem el viharos éjszakát.
Itt vártam bájos, eszményi tavaszra.
Fél is derült... álom valóra vált

Röpültek éveim s még ifju fővel
Szolgáltam ott, hol Petőfi dalolt.*
Hol a szabadság vérvirága nőtt fel,
Jöttem elüzni a bünt és pokolt.
Mit értem el? — multam élő tanuja,
Értsétek meg, hogy ma is mit jelent.
Ifju nemzedékünk lépjen ez utra,
Derűs jövő így vált fel gyászjelent.

Apai házunktól jó messze távol
Harcoltam én, hirdetve az igét,
De szivemben honvágy szent tüze lángol.
Vágytam haza... ki ne tudná miért?
Debreczenbe hívtak s mint lelképástort
Ápoltam itt egyházam érdekét.
De jaj! leomlott már a régi sátor,
Szememre köd borult, napom setét.

Ma már csak tengődöm szobámba zárva,
Nyujtsatok hát felem segédkezet!
Multam emléke, hogyha visszazállva
Nyugalmat ad Hála s Emlékezet.
Rövid pár év s futásom véget érhet,
De áldásom veletek itt leend.
Nem száll rideg sírba a háláczet,
Beragyogja a multat és jelent!

Könyves Tóth Kálmán.

* Kunszentmiklósi választották meg lelkészül 1863-ban, a hol Petőfi legszebb költeményeit írta.

A SZERELEM ÉS LEWISHAM ÚR.

Regény. (Folytatás.)

Írta H. G. Wells. — Fordította Tonelli Sándor.

De Ethel idejét is gazdag új érzések töltötték el. Urnője volt egy otthonnak, az ő közös otthonuknak. Boltokba járt és tekintélyes, gyakorlott szemű boltosok nagyságos asszonynak szólították; megállapította az étrendet és hasznosságának teljes tudatában segített másolni urának a jegyzeteket. Ő is minduntalan abbahagyta az írást és elálmósodott. Négy hosszú hétköznapon át elkísérte Lewishamot és éllebe ment, hogy találkozzék vele és örömmel hallgassa képzeletének legujabb termékeit.

A háziasszony nagyon udvarias volt és igen kimerítően fecsegett a semmirekellő és ledér eselésekről, a kik megkeserítik az életét. Ethel viszont egész sor ravasz kibúvóval igyekezett elleplezni egészen újöntetű házasságát. Szombat este levelet írt anyjának, — a levélírásban Lewisham segédkezett neki, — bizonyos mértékig proklamáció formában adta tudtul nagy elhatározását és közeli látogatást helyezett kilátásba. A levelet együtt adták fel olyan időpontban, hogy már hétfő előtt ne legyen kézbesíthető.

A gondolat, hogy a megígért látogatást hétfő estig kitolják, Lewishamtól eredt. Egy nappal több lesz a mézesbetűk, mondotta. A házasságot megelőző töprengéseiben nem érzekelte fel egész tisztán, hogy házassága után bizonyos összeköttetésbe kell lépnie Chafferyval és Chafferynéval. Utána pedig érezhetően húzódott tőle, hogy szembekerüljön ezzel az elkerülhetetlen szükségszerűséggel. Noha megkísérelte a nemtörődömséget, előrelátta, hogy némi nehézségekkel egybekötött kimagyarázkodó jelenetekben lesz része. A pillanatnyi boldogság azonban átsegítette őt a zavaró kilátásokon.

Legalább ez a kis idő maradjon meg nekünk, — mondotta és ez elégségesnek látszott helyzetük megnyugtatósához.

Nem számítva a rövidséget és a várható kellemetlenségeket, a kis idő tényleg nagyszerű volt. Együtt elköltött ebédjük például — kissé hideg volt ugyan, mikor Lewisham szombaton végre hazakerült, — végtelenül jól esett. Szó sem volt róla, hogy étvágyuk észrevehetően megcsappant volna; nagyon jól ettek mindketten, noha lelkük kereste egymást, folyton egymáshoz közelebb igazgatták a széküket, simogatták egymás kezét és más hasonló szórakozásokkal voltak elfoglalva. Lewisham ekkor ismerkedett meg

elsőször igazában Ethel kezével, kövérkés, fehér kéz, rövid, fehér ujjakkal; az első gyűrű előkerült fengőd rejtkehelyéről és biztosíték gyanánt a jegygyűrű elé került. Tekintetük állandóan körüljárta a szobát s közös mosolyban találkoztak össze. Kissé remegő volt minden mozdulatuk.

Ethel úgy mutatta, hogy őt nagyon érdeklí és szórakoztatja a szoba és berendezése s a saját új helyzete és Lewisham örült az örömeinek a láttára. Ethel érdeklődését különösen a nappali szoba fiókos szekrénye kötötte le s Lewisham humoros megjegyzései a bútortakarók és az olajnyomatok felett.

A sült, a lazac-konzerv legnagyobb része és a friss kenyér elfogyasztása után megfelelő megértéssel láttak neki a tópióka-pudingnak. Evés közben a beszélgetésük szagot váltott.

Hallottad, hogy asszonyomnak szólítottak?... Asszonyom... így!... Most el kell mennem bevásárolni. Be kell szereznem mindent vasárnapra és hétfőre. Osszeírok mindent, a mi kell. Nem akarom mutatni a háziasszonynak, hogy milyen keveset értek az ilyen dologhoz... Szeretném, ha többet tudnék.

Pillanatnyilag Lewisham a háztartási ügyekben való járatlanság beismerését nagyszerű alapnak találta az élcelődésre. Csakhamar új gondolatkörbe csapott át és részvétét fejezte ki Ethelnek esküvőjük dicstelven körülményei miatt.

Nem voltak se nyoszolyólányok, — mondta, — se virágot szóró fehérruhás gyermekek, se kocsi, se rendőr, hogy ügyeljen a nászajándékokra, nem volt semmi, a mi illik és a mi hozzátartozik. Még a csokor is hiányzott. Csak te voltál és én.

Csak te voltál és én!
— Borzalmas, — mondta Lewisham némi szünet után. — És képzeld csak el, hogy mit veszítettünk az el nem mondott beszédekben... Képzeld el, a mint a társaság legelőkelőbb tagja felemelkedik: „Hölgyeim és uraim, — a menyasszony egészségére.” Ez a legelőkelőbb vendég kötelessége, ugyebár? Válaszul Ethel a kezét nyujtotta.

— Es tudod-e, kérdezte Lewisham, miután megjegyzése megfelelő méltánylásban részesült, — hogy bennünket tulajdonképpen be sem mutattak egymásnak?

— Tényleg nem! — mondta Ethel. — Bennünket nem mutattak be egymásnak.

Valami ismeretlen oknál fogva mindketten borzasztóan mulattak azon, hogy őket senki sem mutatta be egymásnak...

Késő délután, miután könyveit és egyéb holmijait szanaszét elhelyezte, mindenki láthatta, a mint Lewisham, szemelláthatóan nagyon emelkedett hangulatban cipelte haza Ethel bevásárlásait. Csomagok és tekeresek kék és vastag szürke papírban, egy divat-árúüzlethől való zacskó, az eastendi eredetű felöltő egyik székében pedig egy tőkehal farka kandikált ki a papírból. Ilyen felséges érzelmek és ilyen méltatlan körülmények között kezdődött meg a mézesbetűk.

Szombat este hosszú kóborló sétára indultak a csendes utcákon és végül a Hyde Parkba jutottak. A kora tavaszi éjszaka lágy és világos volt és a hold barátságosan ragyogott felettük. Felmentek a hídra és letekintettek a szerpentinre, mögötte Paddington sárga és távoli lámpáival. Ott álltak, mint két sötét kis alak, szorosan egymáshoz simulva. Suttogtak, majd hallgatásba merültek.

Egyszerre, mintha valami megszálta volna, Lewisham felséges hangulattól megkapatva, beszélni kezdett. A szerpentin az élethez hasonlított és jelentőséget velt felfedezni a Kensington Gardens sötétségében és a távolban fénylő lámpákban.

— Ez a hosszú küzdelem, — mondta — és a lámpák a cél, — noha alapjában véve nem tudta, hogy mit értett az alatt, hogy a lámpák a cél. Ethel se tudta, de a meghatottság nyilvánvaló volt. — Mi a világgal harcolunk, — folytatta Lewisham és ez a gondolat nagy meglepéssel töltötte el. — Az egész világ ellenünk van és mi megküzdeünk az egész világgal.

— És nem győznek le bennünket, — mondta Ethel.

— Hogy győznének le bennünket... együtt? — kérdezte Lewisham. — Érted megküzdenék akár tíz világgal is.

A rokonszenves holdfény alatt nagyon kedves és szép, sőt bátorágukhoz képest nagyon könnyű dolognak is tetszett, hogy megküzdenek az egész világgal.

— Maguk még nem lehetnek nagyon régi házások, — jegyezte meg Gadowné bizalmaskodó mosollyal, mikor újra találkozott Ethellel, miután Lewisham elindult az iskolába.

— Nem, még nem vagyunk nagyon régi házások, — hagyta rá Ethel.

— Maga nagyon boldog, — folytatta Gadowné és sóhajtott. — Én is nagyon boldog voltam...

A gyönyörűségeknek aranyos küde kissé felszállott hétfőn, mikor Lewisham E. G. úr és neje Lewisham anyósának és Chaffery úrnak látogatására indultak. Lewishamné némileg nyomott hangulatban volt, de Lewisham fejét még mindig dicsfény övezte és modora hősiességet árukt el. Egyebekben keményített inget, vászongallért és csinos fekete nyakkendőt viselt, melyet Lewishamné a saját felelősségére vásárolt a nap folyamán. Az volt a természetes kívánsága, hogy az urát minél előkelőbbnek lássa.

Chafferynéből, mikor az előcsarnok felhalmában megjelent, egyebet nem lehetett látni, mint egy sötét főkötőt Ethel vállán és két fekete kart leányának nyaka körül. Azután mint kis, középkorú asszony bontakozott ki, az ezüstkeretes szemüveg alatt vékony, kis orral, keskeny szájjal, ijedt szemekkel. Egészen a furcsa, sötétruhás kis asszony arcában a legkülönösebb módon hasonlított Ethelhez. Az ideges izgatottságtól valóságilag reszkett.

Először pislogva tévővázott, azután ömlengve csókolta meg Lewishamot.

— Hát ez Lewisham! — mondta csókolás közben.

Chafferyné a harmadik nő lény volt, a ki Lewishamot gyermekkorának homályos emlékeztető napjai óta megcsókolta.

— Ugy meg voltam rémülve!... És most itt vannak! — mondotta és görcsösen kacagott. — Ne vegye rossz néven, a mit mondok, de jól esik látni, hogy milyen tisztességes és fiatal... Nem csak Ethel miatt... Az öreg borzasztó volt egy ideig. Kár volt azt írni a meszerizmusról és a levelekről, a melyeket Jane írt... De ő már vár és hallja, hogy itt vannak...

— Lemegyünk, anyus? — kérdezte Ethel.

— Ott vár rátok, — felelte Chafferyné. Szomorúan világító kis olajlámpást tartott a kezében s úgy mentek le egy sötét csigalépcsőn egy pincészerű ebédlőbe, melyet részben tompított üvegű, metszett csillagos gömbből kisugárzó gázlámpa világított meg. A lemenetel kifejezetten nyomasztó hatást gyakorolt Lewishamra. Ő haladt elől. Az ajtó előtt mély lélekzetet vett. Vajon mit mondhat Chaffery neki? Bizonyára nem azt, hogy nagyon örül a látásának.

Chaffery háttal a kandallónak állt és zsebkésével a karmét piszkálta. Aranykeretes szemüvege előrebillent, úgy hogy fénylő csomónak látszott hosszú orrának a hegyén s e fölött vette szemügyre Lewishamot és Lewishamnéét, — egy pillanatra Lewisham nem akart hinni a szemének, de csakugyan mosoly volt, — némileg gúnyos mosoly.

— Szóval visszajöttél, — mondta egész barátságosan Lewishamot át Ethelre tekintve. A hangjából azonban a ravaszság árnyalata rezgett ki.

— Eljött, hogy az anyját meglátogassa, — mondta Lewisham. — Azt hiszem, Chaffery úrhoz van szerencsém?

— Inkább én szeretném tudni, hogy ön kicsoda szerzet? — kérdezte Chaffery, hirtelen hátraszegve a fejét, úgy hogy nem a szemüvege felett, hanem azon át nézte Lewishamot, miközben fesztelenül nevetett. — Hajlandó volnék azt hinni, hogy ön a méz-tolvaj. Ön az a bizonyos Lewisham úr, a kiről ez a tévíttra vezetett leány említést tesz a levelében?

— Az vagyok.

— Maggie, — mondta Chaffery a feleségéhez fordulva, — láthatod, hogy van az emberiségnek egy csoportja, a mely a finomságot iránti érzékét elvesztette, vagy a finomságot egyáltalán nem ismeri... Megkapta a leányod a szükséges oktatást a házassághoz?

— Chaffery úr! — szólt meg Lewisham.

— James! Hogy mondhat ilyent! — kiáltott fel Chafferyné.

Chaffery csattantva becsukta a zsebkését és mellényzsebébe csuszította. Azután megint felpillantott és az előbbi közönyös hangon beszélt tovább.

— Azt hiszem, hogy civilizált emberek vagyunk, a kik ügyeiket civilizált módon

ERZBERGER MÁTYÁS, A MEGGYILKOLT NÉMET CENTRUM-PÁRTI KÉPVISELŐ.

szándékoznak rendezni... A mostoha leányom eltűnik két éjszakára és állítólagos férjével tér vissza... Végre is én nem lehetek egészen közömbös társadalmi helyzetet iránt.

— Önnek jobban kellene őt ismerni... — kezdett érvelni Lewisham.

— Mire való az érvelés? — kérdezte Chaffery nevetve és sovány gyűrűs ujját Ethelnek egy kézmozdulatára előre nyújtotta.

— Akárki a zsebében hordhatja. Ő is mutatja most nekem. Rögtön gondoltam. Ne izgatódjanak, ha csak ennyire értéktelen. Egészen új példányok bármikor kaphatók két shilling és hat pencért. Köszönöm... Lewisham György Edgar úr. Huszonegy éves. Huszonegy! Sohasem tudtam pontosan az életkorát, kedvesem, és az édesanyja bizonyára nem mondja meg nekem. A foglalkozása diák! Köszönöm. Végtelenül le vagyok kötelezve. Valóban nagyon meg vagyok hatva... És most mi mondanivalója van önnek ezt a fontos ügyet illetően?

— Bizonyára megkapta a levelet, — mondta Lewisham.

— Kaptam egy mentegető levelet... a szemelyektől bizonyára eltekinthetek... Igen, uram, mentegetődzések voltak. Maguk, fiatalok házasságot akartak kötni és felhasználták a kínáló alkalmat. A levelükben még csak azt sem említették, hogy házassodni akarnak. Tiszta szerénység! Most pedig mint férj és feleség jelennek meg itt.

Felforgatják ezt a házat, tömördek kellemetlenséget okoznak másoknak, de az magukat nem érinti! Én nem szidom magukat. A természetet kell szidni miatta! Egyikük sem tudja még, hogy mit csinált. Majd megtudják. Most férj és feleség és ez a fontos a dologban... Ethel, drágám, akaszd fel az urad kalapját és botját az ajtó mögött... On pedig uram, volt oly szíves, hogy helytelenítse azt a módot, melyen én megkeresem a kenyeremet?

— A mi azt illeti, — mondta Lewisham, — kötelességem kijelenteni, hogy úgy van.

— Egyáltalán nem köteles kijelenteni. A tapasztalatlanokra kötelező szerénység mentéséül szolgálhat.

— Igen, de nem helyes... nem tisztességes.

— Dogma, — legyintett Chaffery.

— Dogma!

— Mit ért ön dogma alatt? — kérdezte Lewisham.

— Azt, hogy dogma. Helyesebb volna azonban, ha ezt kényelemben vitatnánk meg. Ez a mi vacsoraidénc és én nem vagyok az az ember, a ki harcba szokott szállni befejezett tényekkel. A házasság révén mi közeli kapcsolatba kerülünk egymással. Ez már így van. On maradjon itt vacsorára és ketten majd tisztázzuk ezeket az ügyeket. Osszeakadtunk egymással és rajta kell lennünk, hogy lehetőség szerint a legjobb vi-

szonyt teremtsük. Az ön felesége és az enyém megterítik az asztalt, mi pedig beszélgethetünk... Miért nem ül le, a helyett, hogy a szék hátának támaszkodik? Ez nem vita-egylet, hanem magánlakás, otthon, — *domus*, — de sajnos, elég szerény, a nyilvánvaló csalásaim ellenére is... Igy már jobb... Remélem azonban, — Chaffery hangja hirtelen nyomatékosra vált, — remélem, hogy ön nem disszenterianus?

— Miért? — kérdezte Lewisham, de hozzátette: — nem, nem vagyok disszenterianus.

— Helyes, — mondta Chaffery. — Őszintén örvendek. Kissé félttem tőle... van valami a modorában... Ki nem állhatom a disszenterianusokat. Különösképpen nem szeretem őket. Az én szememben Claphamnak ez a nagy hátránya. Én ugyanis állandóan alattomosoknak tartottam őket... állandóan.

Megráncított az arczizma, úgy hogy szemüvege csattogva esett le mellényének gombjaira.

— Nagyon örvendek, — mondta, miközben visszahelyezte a szemüvegét az orrára. — A disszenterianusokat, nonconformistákat, puritánokat, vegetariánusokat, a teljes absztinenseket, általában mindezeket a fajtaikat, ki nem állhatom. Én szabaddá tettem a lelket mindenféle előítélettel és formulától. Lényegében hellén természet vagyok... Olvasva ön Matthew Arnoldot?

— A tudományos olvasmányaimon kívül...

— Ennek olvasni kell Matthew Arnoldot... ritka világos fő. Olyan tehetséget találhat benne, a mi néha hiányzik az ön tudományos embereiben. Azok tulságos hajlandósággal bírnak a jelenségek iránt, mondhatnám, kissé tulságosan objektívek... Én a valóságokat keresem. A valóságokat, Lewisham úr! Ha hajlandó engemet követni...

Szünetet tartott és szeme az üveg mögött kérdőre változott. Ethel kalap és kabát nélkül belépett, esőrömpölő fekete télezával, fehér asztalterítővel, néhány tányérral, késsel és pohárral és teríteni kezdte az asztalt.

— Figyelem, — felelte Lewisham elővörösödve. Nem volt bátorsága megvallani, hogy nem érti a sajtóságot magyarázatot. — Ön a saját esetét magyarázta...

— Én a valóságokat keresem, — ismételte Chaffery, nagy önmegelégedéssel. — Nem elégszem meg a felszínnel és a látszattal... Egyike vagyok ezeknek a rajongóknak... A dolgokban rejülő igazságot kell keresnem, az elvesző lényegét... Az elvem az, hogy magam előtt sohasem hazudok... soha. Ezt is kevesen mondhatják el magukról. Az én felfogásom szerint az igazság otthon kezdődik. A legtöbb esetben ott is végződik. Higye el, ez a legbiztosabb és leghelyesebb! A legtöbb ember, *par excellence* az ön tipikus disszenteria, másutt fecseg és a szomszédokat szerencsétlenni... Érti az én szempontomat?

Lewishamra tekintett, a kinek az volt az érzése, hogy egy szokatlanul nehezen kiismerhető emberrel áll szemben. Érezte, hogy óvatosnak, olyan óvatosnak kell lennie, a milyen csak lehet az adott körülmények között.

— Kissé meglepő, — mondotta nagyon latolgatva a szavait, — hogy úgy fejezem ki magamat... figyelembe véve a történeteket... az ön szájából...

— Az igazságot hallani?... Egyáltalán nem, ha figyelembe veszi a helyzetemet. Egyáltalán nem, ha megérti az álláspontomat. Ez az, a mit meg akarok érteni. Természetesen nyomatékosan kell felhívnom a figyelmét arra, hogy mi rokoni viszonyba kerülünk és ön a főm lett nekem. On fiatal, be kell látnia, hogy fiatal, nyers és elhamarkodó. Csak az évek adhatják meg a kedvezőbb *tónust* és enyhíthetik a nevelésnek a nyersségét... A leveléből és az arcából arra kell következtetnem, hogy ön is egyik tagja volt annak a társaságnak, a mely azt a kis jelenetet rendezte Lagune házában?

Az újját Ethelre szegezte, mintha jelezni akarna valamit:

— Melleleg mondva... Ethelnek volt a bűne.

Ethel zörögve az asztalra tette a mustárt.

— Lehet, — mondta, de nem tulságos hangosan.

— On már előbb is találkozott vele? — kérdezte Chaffery.

— Whortleyban, — felelte Lewisham.

— Értem, — mondta Chaffery.

— Közöttük voltam... egyike voltam azoknak, a kik az esetet rendezték, — magyarázta Lewisham. — Minthogy felemlítette az ügyet, meg kell mondanom...

— Tudom, szakította félbe Chaffery. — De kicsoda megráncítottatás volt Lagunera nézve. — Egy pillanatig a cipőjére nézett és félrehúzta a szája szélét. — A túlvilági kéz azonban nem volt rossz, — mondta különös, elhúzott mosollyal.

Lewisham egy pillanatig azon volt, hogy ezt a megjegyzést tegye szóvá.

— Én nem látom a dolgot ugyanolyan megvilágításban, mint ön, — jegyezte meg végül.

— Szóval nem tud eltérni ettől a morális előítélettől?... Helyes, helyes. Ha úgy tetszik, ebbe is belemehetünk. De nem tekintve a dolognak az erkölcsi oldalát, egyszerűen, mint művészi fogás, nem volt rossz. — Nem sokat értek a művészi fogásokhoz...

— A minthogy azok közül, a kik leleplezéseket utaznak, nagyon kevesen értenek hozzá. Példának okáért, bevallhatja nekem, hogy azelőtt sohasem hallott és nem is gondolt volna a hólyagra. Pedig világos, hogy a médium, a kinek a keze akadályozva van, mindent, a mit csak lehet, a fogával csinál s a kabát hajtása alatt elrejtett hólyagnál mi sem lehet önként értetőbb. Lehet valami természetesebb? — Én azonban meglehetősen jól ismerem a szellemidézés egész irodalmát s ez a gondolat még sohasem merült fel! Sohasem. Állandó meglepetés a számomra, hogy mennyi dologra nem gondolnak, a kik a mutatónyitok ellenőrzik. Mindenekelőtt sohasem gondolnak a fölényre, mely velük szemben áll s ez már a kezdetnél megrontja a kilátásait. Képzelmek csak el. Én a természetemmel fogva ötletes vagyok. Akár állok, akár ülök, az egész szabad időmet azzal töltöm, hogy újabb kis ötleteket találjak ki és gyakoroljak be, mert az ilyesmivel végtelenül szórakoztat. Nos... mi lehet az eredménye ezeknek az elmélkedéseknek? Vegyen például egy dolgot: negyvennyolc különböző módon tudok zajt előidézni s ebből legalább tíz eredeti. Tíz eredeti módja a zaj előidézésének!

Előadásából kiértett a benső meggyőződés.

— És e zörögés közül néhány egész tekintélyes. Például!

Igazolás gyanánt roppanásszerű zaj hallatszott, mintha Lewisham és Chaffery között jönné.

— Nos? — kérdezte Chaffery.

A kandallóban szétfreccsent a láng és az asztal zörgő kalapács módjára emelkedett fel Lewisham orra előtt.

— Láthatja, — mondta Chaffery és kezét kabátjának szárnyai alá dugta. Ujjai az egész szobát egy pillanatig mozgatni látszottak Lewisham előtt.

— Helyes. És most nézzük a dolognak a másik oldalát. Vegyük a legnehezebb feladatot, melyet valaha megkísérlettem. Két tiszteletreméltó fizika-tanár, — nem Newtonok, de jónevű, érdemes, öntudatos fizika-tanárok, — egy hölgy, a ki a sirtontúli életet szerette volna megismerni, egy újságíró, a ki anyagot keresett az írásra, egy személy, a ki ugyanúgy ezekből a kísérletekből él, mint én, arra vállalkoztak, hogy ellenőrzzenek engem. *Engem* akartak próbára tenni! Mindenesetre nekik megvolt a maguk munkája, tanítani a fizikát, tanítani a vallást, bemutatni a kísérleteiket és így tovább. Az én dolgaimnak aligha szenteltek egy órát is s a legtöbbben életükben bizonyára senki sem csaptak be és példának okáért, akár az életük árán sem tudnának egy három mérőföldes szakaszon jegy nélkül utazni, a nélkül, hogy rajta ne kapnák őket... Látja a fölényt velük szemben?

Szünetet tartott. Lewisham úgy érezte, mintha benső küzdelem dúlna benne.

— Jegyezze meg, — magyarázta Chaffery, — hogy csak tiszta véletlen volt, mikor maguk tetten értek. Az a dolog kirö-

SZABADFÜRDŐ PÓSTYÉNEN A VÁGON.

pült a számból. Annak a vékony hangú barátjának máskülönben alkalmam sem lett volna... Nem lett volna rá alkalmam.

Lewisham úgy szólt meg, mint az az ember, a ki sülyt emelget.

— Mindez nem tartozik a kérdésre. Nem vontam kétségbe az ügyességét. De maga a dolog... nem helyes.

— Majd erre is rátérünk, — mondta Chaffery.

— Nyilvánvaló, hogy mi más szemmel nézzük az esetet.

— Ez az! Epen ez az, a miről vitatkozunk. Pontosan ez!

— A csalás csalás. Ettől nem térhetünk el. Ez elég egyszerű.

— Várjon, míg arra is megfeleltem, — mondta Chaffery kissé gúnyosan. — Mindenesetre elsősorban meg kell érteni az én álláspontomat. Ne képzelmek ugyan, hogy nekem nincs álláspontom. Mióta az ön levelet elolvastam, nagyon sokat gondolkodtam róla... Kell, hogy igazságot szolgáltatson nekem. Valahogyan úgy kell felfogni az esetet, hogy nekem hivatásom. Bizonyos mértékig proféta vagyok... Eddig ön még a kezdetét sem láthatta.

— Igen, de azt is elítéltem, — tiltakozott Lewisham.

— On még nagyon fiatal és kegyetlen. Kedves fiatal barátom, ön még csak a kezdetén van a dolgoknak. Meg kell azonban engednie bizonyos tágabb szempontok lehetőségét egy olyan emberrel, a ki még egyszer olyan idős, mint maga... De itt van már a vacsora. Erre a kis időre figyverszünetet köthetünk.

Ethel ismét belépett a szobába és egy pót-széket hozott magával. Mögötte Chafferyné jelent meg és az előkészületeket egy kancsó világos sörrel koronázta. A terítón, mint Lewisham megfigyelte, mikor az asztalhoz lépett, foltozatlan lyukak voltak és több helyütt ki volt fakulva. A közepén kopott üvegtartó állvány állott, a mely mustárt, borsot, ecetet és három más folyadékot szánt, de kiszáradt üveget tartalmazott. A kenyér kicsordult rámaju széles fatálcán feküdt, egy ékaluk nagy darab sajt pedig egy aránytalanul kicsiny tányérról ágaskodott fölfelé. Lewisham és Lewishamné egymással szemben foglaltak helyet, Chafferyné pedig a törött székre ült, minthogy ismerte a fortélyait.

— Ez a sajt éppen olyan tápláló, kevéssé vonzó és emészthetetlen, mint a tudomány, — jegyezte meg Chaffery, miközben darabokat vágott le belőle és szétosztotta őket. — De nyomja így szét a villája alatt, tegyen hozzá

egy kis jó dorseti vajot, egy csipetnyi mustárt, borsot... a bors feltétlenül szükséges... kevés ecetet és keverje össze az egészet. Egy crab nevű keveréket kap, a mely egyáltalán nem kellemetlen... A bölcsek éppen így jár el a világ tényeivel, nem szidja és nem tisztítja el magától, hanem felhasználja őket.

— Mintha bizony a bors és a mustár nem volnának tények, — mondta Lewisham, visszaadva az esti, ki nem védett vágásokat.

Chaffery erősen bókoló kifejezéseket használva ismerte el, hogy a hasonlata nem sikerült és Lewisham nem tudta megállni, hogy az asztalon át Ethelre ne pillantson. Nyomban utána észbe jutott, hogy Chaffery nagyon sima és nehezen megfogható gazember, a kinek többet ér a szidása, mint a dicsegetése.

Egyideg a crab foglalta el Chafferyt és a beszélgetés vonatottá vált. Chafferyné szokványos kérdéseket intézett Ethelhez a lakásukra vonatkozólag, Ethel pedig lendületesen felelt.

— Valamelyik nap el kell jönnöd hozzánk tégra, — mondta Ethel, nem várva Lewisham hozzájárulását, — akkor megláthat sz mindent.

Hirtelen Chaffery azzal lepte meg Lewishamot, hogy a south-kensingtoni tanárjelölti minőségének teljes ismeretét árulta el.

— Remélem, hogy Önnek van még valami pénze azon az egy guineán kívül, — mondta Chaffery váratlanul.

— A kezdethez elég, — felelte Lewisham elvörösödve.

— És ön azt reméli, hogy azok ott South-Kensingtonban juttatnak önnek valamit, mondjuk egy száz fontot és három állást évenként, ha bevégezze tanulmányait?

— Igen — felelte Lewisham kissé húzódozva. — Igen... Száz font évenként. Erre gondolok. De van még száz meg száz állás South-Kensingtonon kívül is, ha ott nem helyeznek el.

— Ertem — mondta Chaffery. — Mindenesetre azonban fene szűkös kis dolog lesz... száz font egy esztendőben... Ámbátor sok érdemes ember van, a kinek kevesebbel kell beérnie, — tette hozzá és némi gondolkodási szünet után kérte Lewishamot, hogy a sörskancsót adja közelebb.

— Él még az édesanyja, Lewisham úr? — kérdezte hirtelen Chafferyné és a családi viszonyokra terelte a beszélgetést. Mikor az építési vállalkozóhoz jutottak, Chafferyné nem várt következetesség hangján megjegyezte, hogy a legtöbb családnak vannak szegény rokonai.

Azután a következetesség megint az előbbi összefüggéstelen beszédnek adott helyet.

A vacsora véget ért, Chaffery a sör maradékát poharába öntötte, előszedett egy leg-hosszabb fajtájú Broseley-pipát és felszólította Lewishamot, hogy gyújtson rá.

— Ez a legtisztességesebb dohányzás, — mondta Chaffery, pipájának az öblét kopogtatva. Ebben az országban a jó szivar és a tisztesség egyformán ritka.

Lewisham zsebéből előkötörte algiri cigarettáit, melyeket Chaffery szemüvegén át bizalmatlanokdva vett szemügyre. Utána belefogott a kilátásba helyezett apológiába. A hölgyek elvonultak, hogy a vacsoránál használt tárgyakat lemosogassák.

— Egyszóval lássuk azt a bizonyos csalást, — mondta Chaffery hirtelen, mikor a pipája már szelett. — En az életet nem tudom olyan egyszerűen felfogni, mint ön.

— En sem találok az életet egyszerűnek — felelte Lewisham, — de azt hiszem, hogy a dolgokban a jót és rosszat meg lehet különböztetni. És nem hiszem, hogy ön bármit is mondott volna, a mi azt bizonyítaná, hogy az a szellemidézési család helyes volna.

Tárgyaljuk a dolgot alaposabban, — mondta Chaffery, keresztbevetve a lábát. — Elemezzük egy kissé az ügyet. Ugy látom, — közben tömött egyet a pipáján, — ön nem tudja teljes mértékben értékelni az illúziókat a fontosságát az életben és a hazugságnak és csalódnak valódi szerepét a társadalmi szervezetben. Onben nagy a hajlandóság arra, hogy a csalárdánságnak egy bizonyos formáját helytelenítse, mert nem tartozik az általános bevett dolgok közé... bizonyos rosszálással és — mint azt nadragómnak a rojtos széle és ez a vacsora bizonyítja, — kevés ismeréssel találkozok.

— Nem erről van szó, — mondta Lewisham.

— Azt akarom bebizonyítani — folytatta Chaffery a fejtegetését, — hogy a becsület lényegében anarchisztikus és szétbontó erő a társadalomban s hogy a társadalmi közületek összetartását és a civilizáció haladását csak az eleven, sőt gyakran hatalmas hazugság teszi lehetővé, hogy a társadalmi szerződés többé kevésbé nem egyéb, mint az emberi lényeknek hatalmas összeesküvése arra, hogy hazudjanak és hogy önmagukat és egymást a közös érdekében rászédjék. A hazugság a malter, a mely a vad egyedeket összeköti a társadalom épületében. Ez az az általános tétel, a melyre a magam igazságát alapítom. Az én médium-mivoltom, biztosíthatom önt, csak egy különleges részlete ennek az általános állításnak. Ha nem volnék feneketlenül közönys, állhatatlan és kalandor természet és nem viseltetnék borzalmas ellenszenvvel az írás iránt, akkor nagy könyvet írhatnék erről a kérdéssel és minden mélyen gondolkozó embertől tisztelve élhetnék a világban.

— De hogy akarja ezt bebizonyítani? — Bizonyítsam be? Csak utalnom kell a példákra. Hiszen már más emberek is vannak, — Bernhard Shaw, Ibsen és más hozzájuk hasonló, — a kik sokat megláttak belőle és új evangélium módjára hirdetik... Mi az ember? Kapzsiság és vágy, a mit csak a félelem és esztelen hiúság fekezt meg.

— Ebben nem érthetek egyet, — mondta Lewisham.

Majd egyetért, ha öregebb lesz, — felelte Chaffery. — Vannak igazságok, melyekbe bele kell öregednie... A mi azonban a hazugságok kérdéséről illeti, nézzük csak a társadalom szerkezetét és hasonlítsuk össze a vad állapottal. A vad és a civilizált ember között csak azt az egyetlen lényegbevágó különbséget állapíthatja meg, hogy az előbbi nem tanulta meg a dolgok lényegének eltitkolását, az utóbbi pedig igen. Vegye a legjobban szembeötölő különbséget, a civilizált ember ruházódását és az illendőség fogalmát. Mi a ruházódás? A meglevő dolgok elrejtése. Mi az illendőség? Elnyomás! En nem érvelek az illendőség és tisztesség ellen, jól értem meg, de lényeges részei a civilizációnak és lényegük a „suppressio veri”...

(Folytatása következik.)

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában.
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában.
Amen.**

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A bolsevikiek országa. Dr. Panajoth Gyula, a ki tizenhét hónapig, 1918 tavaszáig volt orosz fogságban, orosz földön tett megfigyeléseiről és tapasztalatairól érdekes könyvet adott ki. Tárca-cikk-szerűen mond el sok érdekes adatot az orosz népről, benne a különböző társadalmi osztályokról, a hadifoglyok életéről, a fogságból való meneküléséről. Szól az orosz bolsevizmusról is s bár tapasztalatai a bolsevizmus első stádiumáról szólnak, sok bennük ma is érdekes. A könyv jövedelme a váci állami rendőrség jóléti alapja javára szolgál: nyomdai előállítás a váci országos egyintézetből került ki.

A «Budapesti Szemle» most megjelent szeptemberi számába Erdőy Béla írt magvas tanulmányt Danteről, mostani jubileuma alkalmából. Egy cikk a francia társadalom történetéről szól a direktorium alatt. Kédár Jolán Baier Józsefről, a magyar dráma- és színház történet kitünő munkásságáról ad nekrológot. Vargha Gyula szép verset. A Szemle-rovatban Grósz Emil cikkez a debreczeni gróf Tisza István-egyetemről szól, ugyanott közlésre kerül Barabási Kán Józsefnek a Tiszá-egyetem fölavatásán mondott ünnepi beszéde. A «Budapesti Szemle» Voinovics Géza szerkesztése alatt s a Franklin-Társulat kiadásában jelenik meg havonként, előfizetési ára félévre 150 K.

A Luther-naptár-nak most már az 1922-re szóló tizedik évfolyama jelent meg Hetényi Lajos soproni evangélikus liceumi vallásánál szerkesztése alatt. Az evangélikus közönség számára készült naptár a szokásos naptári részen kívül nagy számban közöl az egyházi életre, a magyar közéletre, a protestáns multira vonatkozó közleményeket, több elbeszélést, köztük a Luther-naptár által kitért pályázat nyertes elbeszéléseit, verseket és egyéb tanulságos és szórakoztató közleményeket. Ára 30 K; a tiszta jövedelem egyházi jótékony intézmények segélyezésére szolgál.

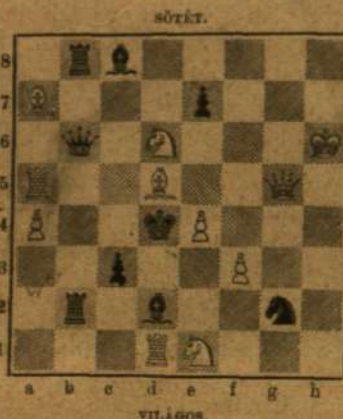
HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Az amerikai református keleti egyház megye kiváló tudású esperese, *Kathy Zoltán dr.*, newyorki református lelkész Budapesten 46 éves korában. Az elhunyt 23 éven keresztül teljesített kiváló szolgálatot nemcsak az amerikai református magyar egyháznak, hanem az egész amerikai magyarságnak. Junius végén érkezett Magyarországra, hogy itt hivatalos egyházi körökkel az amerikai magyar reformátusság ügyéről tárgyaljon. — *Szigethy Lehel dr.*, kecskeméti jogakadémiai professzor 66 éves korában. — *Egerváry Géza* ismert szállótulajdonos, 61 éves korában Budapesten. — *Vladár Ferencz*, állami elemi iskolai igazgató, ötvenöt éves korában, a román megszállás alatt levő Szatmár-Németin. — *Pálffy Sándor* gróf ötvennégy éves korában a bécsi Löw-szanasatóriumban. — Lengyel-falvi *Wigh János* nyug. kir. törvényszéki bíró Lugoson. — *Márkus Sándor* mérnök, építési vállalkozó, 37 éves korában Budapesten. — *Inkey Béla* kiváló geológus, Szombathelyen.

Özv. zsidányi és törökszentmiklósi *Almássy Edmunda*, szül. losonczy Gyürky Eulalia Mátraverebelyen. — *Balázs Ernőné* Budapesten — *Kullmann Sándorné dr.-né*, szül. Lavatka Irma a budakeszi-i Erzsébet-szanasatóriumban. — *Le hó Gyulóné*, szül. Brumi Julia 64 éves korában Czecczen.

SAKKJÁTÉK.

3184. számú feladvány Rietveld J. J.-től. Kesteren.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4.)

A 3180. számú feladvány megfejtése.

Vez.

A 3181. számú feladvány megfejtése.

g2-g4!

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 1921. évi 14-dik számában megjelent képtalány megfejtése: *Sorsunk önmagunktól ered, mint a felhők a földről.*

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.
Szerkesztési iroda: IV., Vármegye-utca 11.
Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

FÖLDES-féle

MARGIT-CRÉME

puder, szappan, szájvíz, arcvíz,
elismert legjobb készítmények, békemenőségben
mindenütt „HELACIT” arczsírósággal
kaphatók. ellen.

Bélyeggyűjtőkkel

cserélek, adok debreceni Zóna I. és
II. kibocsájtást, különlegességeket is.
SPRINGER J., Debrecen, Fő-u. 38. sz.

KELETI J. BUDAPEST, IV. kerület, Koronaherceg-utca 17.

Gyárt legkülönbözőbb kivitelben: műbákok, mű-
kezeket, órákat, naskötőket, gummitárcsá-
harisnyákat stb. Dús választék az összes beteg-
szőlési gummitárcsák és műszerekben.

JÓ PAJTÁS

BENEDEK ÉLEK GYERMEKUJSÁGA

a szívvel-lelket nemesítő törté-
netek, mesék, versek, ismeret-
gazdagító olvasmányok való-
ságos kincsesháza.

Rendes munkatársai: *Várdi Antal, Vargha Gyula, Lampéthy Géza, Avar Gyula, Feleki Sándor, Mihályffy Fái Lenke, Beréngi Lászlóné, Tábori Kornél, Kozma Imre, Csánády Sándor, Székely Nándor, Jókay Lajos* stb.

Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifjúságnak való költeményeket.

A JÓ PAJTÁS-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.

Előfizetési ára negyedévre 25 korona. Egyes szám ára öt korona. Mutatványszámot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal.

Hirdetések felvételnek

BLOCKNER I.

hirdető-irodájában,

Budapest, IV., Semmelweis-u. 4.

18. SZÁM. 1921. (68. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

BUDAPEST. SZEPTEMBER 25.

Szerkesztési iroda: IV., Vármegye-utca 11.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utca 4.

Előfizetési ára: a július-szeptemberi évfolyadra 60 korona.
Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 12 korona.

Külföldi előfizetésekre a postailag meg-
állapított viteldij is csatolandó.

A BUDAPESTI NEMZETKÖZI SAKKVERSENY.